

”Arki on täyttä elämää, ihan kaikkine elämän kirjoineen” - Yhteisöllisen asumiskokonaisuuden juurruttaminen Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelle

Sari Vahlroos-Rosenberg

2025 Laurea

A decorative horizontal bar at the bottom of the page, composed of three segments: a pink segment on the left, a blue segment in the middle, and a teal segment on the right.

”Arki on täyttä elämää, ihan kaikkine
elämän kirjoineen” - Yhteisöllisen asu-
miskokonaisuuden juurruttaminen
Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelle

Sari Vahlroos-Rosenberg
Voimavaraistavien työtapojen
kehittäminen ja johtaminen
sosiaali- ja terveysalalla
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2025

Sari Vahlroos-Rosenberg

”Arki on täyttä elämää, ihan kaikkine elämän kirjoineen” - Yhteisöllisen asumiskokonaisuuden juurruttaminen Keski-Uudenmaan hyvinvointialueelle

Vuosi

2025

Sivumäärä 57

Tämä opinnäytetyö selvitti yhteisöllisen asumisen juurruttamista Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella ja laati jatkokehityssuunnitelman palvelun toteutuksen ja vakiinnuttamisen edistämiseksi. Tutkimus tarkasteli juurruttamisen keskeisiä vaiheita sekä sen vaikutuksia työn organisointiin, hoitajien rooleihin ja työkuultuuriin yhteisöllisessä asumisyksikössä.

Työn teoreettinen viitekehys pohjautui ikääntyneen aktiiviseen rooliin ja osallisuuteen (toimijuus, sosiaalinen toimintakyky, itsemääräämisoikeus), sosiaalihuollon rakennemuutokseen (kotona asumisen tuki, yhteisöllisen asumisen kehittäminen) sekä esihenkilöiden merkitykseen muutosjohtamisessa voimavaraletähtöisyyden avulla.

Aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla esihenkilöhaastatteluilla, joiden pohjalta suunniteltiin henkilöstökysely. Avointen vastausten temaattinen analyysi osoitti, että yhteisölliseen asumiseen soveltuvat osittain toimintakykyiset asukkaat, jotka ymmärtävät avuntarpeen ja osaavat hälyttää apua, erityisesti yöllä.

Juuruttaminen on tuonut esiin tärkeitä muutoksia, kuten asukkaiden yksilöllisen toimintakyvyn huomioinnin, tilojen modernisoinnin, osallisuuden ja toimijuuden vahvistumisen (yhdessä tekeminen, itsensä näköinen elämä, fyysinen omatoimisuus) sekä tarpeen sujuvoittaa palvelupolkua, hyödyntää vapaaehtoistyötä ja toiminnanohjausjärjestelmiä.

Vanhustyön arjessa korostuvat ikääntyneiden kohtaaminen, voimavarojen tunnistaminen, selviytymiskyvyn vahvistaminen, kuulluksi tuleminen, arvostus, toimijuuden tukeminen ja merkityksellisyyden kokemuksiä tuottavan elämänsisällön mahdollistaminen. Onnistunut muutos edellyttää organisaation sitoutumista yhteiseen tavoitteeseen sekä esihenkilöiden tukea.

Asiasanat: yhteisöllinen asuminen, osallisuus, yhteisöllisyys, toimijuus, muutosjohtaminen

Sari Vahlroos-Rosenberg

**Implementing a communal housing complex in the wellbeing services county of Central
Uusimaa**

Year	2025	Pages	57
------	------	-------	----

This thesis examined the rooting of communal housing in the wellbeing services county of Central Uusimaa and drew up a further development plan to promote the implementation and consolidation of the service. The study examined the key stages of instillation as well as its effects on work organisation, the roles of nurses and the working culture in the community housing unit.

The material was collected through semi-structured manager interviews, on the basis of which a personnel survey was planned. The thematic analysis of open-ended answers showed that partially functional residents, who understand the need for help and know how to call for help, especially at night, are suitable for communal living.

The theoretical framework of the work was based on the active role and involvement of the elderly (agency, social functioning, self-determination), the structural change of social welfare (home living support, development of communal housing) and the role of the managers in change management through resource orientation.

Rooting has brought to light important changes, such as attention to the individual functional ability of the residents, the modernization of the premises, the strengthening of participation and agency (working together, living a life that reflects one's identity, physical independence) and the need to streamline the service path, utilise volunteer work and ERP systems.

In the everyday life of elderly work, the emphasis is on meeting elderly people, identifying their resources, strengthening their resilience, ensuring they are being heard, and respected, supporting their agency and enabling life content that produces meaningful experiences. Successful change requires an organization's commitment to a common goal, as well as the support of managers.

Keywords: community housing, inclusion, sense of community, agency, change management

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Ikääntyneen aktiivinen rooli ja osallisuus yhteiskunnassa	7
2.1	Aktiivinen toimijuus ikääntyneen arjessa.....	7
2.2	Sosiaalinen toimintakyky osallisuuden edellytyksenä	9
2.3	Itsemääräämisoikeus ja yksilölliset tarpeet osallisuuden tukena	11
3	Sosiaalihuollon uudistukset ja kehitysnäkymät	12
3.1	Uudistukset sosiaalihuollon kentällä	12
3.2	Yhteisöllinen asuminen sosiaalihuollon muotona	13
3.3	Vapaaehtoistyön potentiaali sosiaalipalveluissa	15
4	Esihenkilöt muutoksen moottoreina: Ajattelutavan merkitys.....	16
4.1	Muutosjohtaminen: Esihenkilöiden perustehtävä.....	16
4.2	Esihenkilöiden keskeinen rooli muutoksen läpiviennissä	19
4.3	Voimavaralähtöinen ajattelutapa muutoksen tukena	20
5	Opinnäytetyön toteutus	22
5.1	Kehittämisasetelma.....	22
5.2	Lähestymistapana laadullinen tutkimus.....	22
5.3	Aineistonhankintamenetelmät	23
5.3.1	Aineiston keruumenetelminä haastattelu ja kysely	23
5.3.2	Aineiston analyysi	25
6	Tulokset	29
7	Johtopäätökset	31
7.1	Yhteisöllisen asumiskokonaisuuden juurruttamisen vaiheet	31
7.2	Yhteisöllisen asumiskokonaisuuden vaikutukset hoitajien työhön	34
7.3	Yhteisöllisen asumisen kehittäminen tulevaisuudessa	37
8	Pohdinta	38
9	Eettisyys ja luotettavuus	41
10	Jatkotutkimusaiheet	42
	Lähteet.....	43
	Kuviot	47
	Liitteet	48

1 Johdanto

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella on käynnistynyt Kestävän kasvun -hanke (RRP2). Hankkeen yhtenä osatavoitteena on ikäihmisten yhteisöllisen asumisen kokonaisuuden juurruttaminen koko hyvinvointialueelle. Tässä opinnäytetyössä keskitytään siihen, miten yhteisöllisen asumisen kokonaisuuden juurruttaminen hyvinvointialueella tapahtuu, miten asiakkaiden osallisuus toteutuu ja miten asumisesta saadaan asukaslähtöistä.

Sosiaali- ja terveysministeriön asumispalveluja koskevien säännösten uudistus tuli voimaan 1.1.2023 ja samalla voimaan astui myös sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisen rakenneuudistus. Uudistuksella on tarkoitus parantaa sosiaali- ja terveyspalveluita. Sosiaali- ja terveysministeriön tavoitteena oli monipuolista sekä kehittää iäkkäiden asumispalveluita paremmin asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaviksi ja joustavammiksi. Lakiuudistuksen mukaan asumispalveluita ovat tilapäinen ja tuettu asuminen, ympärivuorokautinen palveluasuminen sekä yhteisöllinen asuminen, jotka tulivat tehostetun palveluasumisen sekä palveluasumisen tilalle. Lakiin on lisätty säännökset, jotka mahdollistavat erilaisten palvelumuotojen toteuttamisen samassa rakennuskokonaisuudessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022, 1,9.)

Yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jonka hyvinvointialue järjestää. Henkilöllä tulee tällöin olla tarpeitaan vastaava asunto hallinnassaan ja tarjolla sosiaalista tulee olla kanssakäymistä edistävää toimintaa ja toimintaa varten tulee olla siihen soveltuvat tilat. Yhteisöllinen asuminen -nimellä halutaan tuoda esiin paremmin toiminnan sisältöä. Merkittävin muutos palveluasumista koskevaan sääntelyyn verrattuna on se, että palvelut ja asuminen järjestetään jatkossa erikseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022, 10.) Yhteisöllisen asumisen keskeisenä tavoitteena on tukea asukkaan toimijuutta sekä osallisuutta oman elämänsä suunnittelemisessa ja toteuttamisessa (Ruusuvirta, Nummela & Hiekkänen 2021-2022, 36).

Nykyajan käsitys vanhuudesta on muokkautunut ja laaja-alaistunut itsenäisen pärjäämisen, suoriutumisen sekä voimavaraisuuden suuntaan, joten myös vanhana ihmisenä olemisen mallit, nimitykset ja muodot korostavat voimavaroja ja yksilöllisyyttä. Vanhuutta pidetään omana elämänsäjaksona, joka muuttaa myös johtamisen ajattelu- ja toimintamalleja. Toiminnan tärkeimpänä tavoitteena on asiakkaiden hyvinvointi. Esihenkilö, työyhteisö sekä asiakkaat yhdessä määrittelevät, miten se voidaan varmistaa. Asiakaslähtöisessä organisaatiossa asiakkaita pidetään oikeasti tärkeinä, eikä välttämättömänä pahana. (Räsänen & Valvanne 2017, 20-21.)

2 Ikääntyneen aktiivinen rooli ja osallisuus yhteiskunnassa

2.1 Aktiivinen toimijuus ikääntyneen arjessa

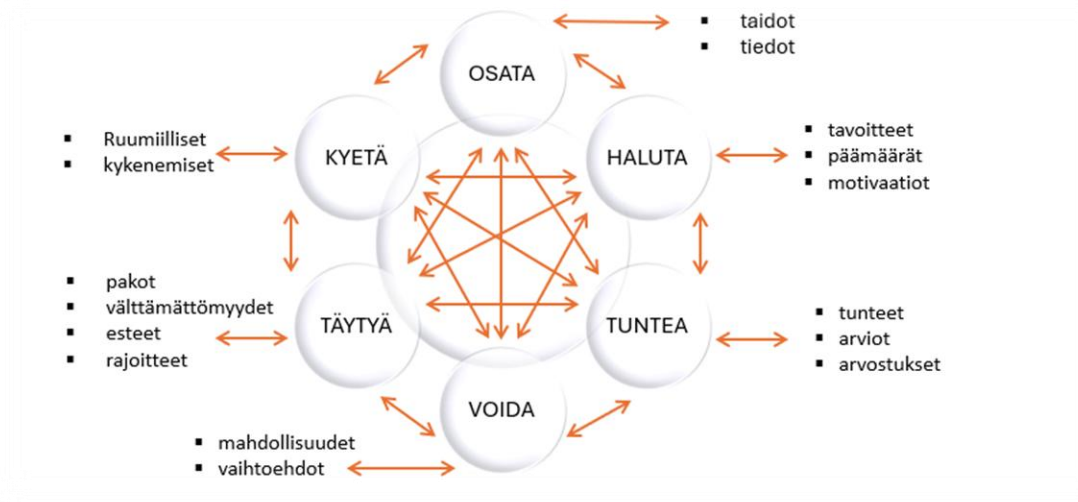
Jyrkämän (2022) mukaan toimijuuden viitekehyksen keskeinen merkitys ikääntyneiden palveluiden tutkimisessa ja kehittämisessä on siinä, että se siirtää toimintakykytarkastelun painopistettä ikääntyneen omista henkilökohtaisista ominaisuuksista arkitoimintoihin, tilanteisiin, toimintakäytänteisiin, sekä ympäristön ja yksilön väliseen dynamiikkaan ja vuorovaikutukseen.

Toimivien toimintakulttuurien ja hyvin käytänteiden näkökulmasta on olennaista, että ikääntyvä henkilö tunnistetaan ja tunnustetaan eri tilanteissa elämänsä elämänsä, henkilöhistorioineen, oman elämän, rajojen, mahdollisuuksien sekä oma tulevaisuutensa omaavana yksilönä luoden ja antaen mahdollisuuksia näitä koskevaan reflektioon ja pohdintaan. Rakenteellisten koordinaattien osalta olennaista on arkipäiväinen huomioiminen, kuten missä määrin erilaiset sosiaalihuollon ikääntyneisiin liittyvät käytännön ikään kuin riisuvat ikääntyvän yhteiskunnallisista määritteistään. Olennaista on, pystymmekö me vanhoina asumispalveluissa ylläpitämään ja toteuttamaan toimintaorientaatiota, joita me omassa yhteiskunnallisessa koordinaatistossamme olemme ajan myötä omaksuneet. (Jyrkämä, 2022.)

Ikääntymistä ja vanhenemistutkimusta koskevan keskustelun osalta on olennaista kysyä, miten ikääntyvät ihmiset nähdään eri tilanteissa, millaisena tunnistamme heidät ja miellämme esimerkiksi pitkään muistisairauden kanssa eläneen henkilön lähtökohtaisesti toimijuuden omaavana. Meidän omat tulkintamme vaikuttavat siihen, miten muistisairaita henkilöitä kohtaan toimitaan eri tilanteissa. Arjen tilanteet ja toimintakäytännöt suuntautuvat suoraan kohti toimijuuskäsitetä. Siinä tarkastellaan, miten ikäihmiset omissa arjen tilanteissa toimii, millaisia nämä tilanteet ovat ja mitä ne edellyttävät ikääntyneen toimintakyvyltä. Toimijuuskäsitteellä viitataan myös suoraan näkemykseen, että ikääntyminen on jotain sellaista, jota ihmiset toiminnallaan haluavat muokata ja rakentaa. Toimijuutta on lähestytty sosiologiassa useista erilaisista näkökulmista sekä monin erilaisin määritelmien. Jyrkämä avaa Gerontologia teoksessa kolme toisiinsa kiinteästi liittyvää näkökulmaa. (Jyrkämä 2016, 422.)

Ensimmäinen näkökulma liittyy elämänsä elämään. Ikääntyvällä henkilöllä on takanaan yleensä pitkä elämä, jonka myötä hän on tullut elämänsä elämänsä juuri tämänhetkiseen tilanteeseen. Arki- ja elämäntilanteena se sisältää sekä esteitä ja rajoituksia, että mahdollisuuksia ja valittavissa olevia vaihtoehtoja. Menneen elämänsä elämänsä myötä ikääntynyt on linkittynyt muihin ihmisiin, joiden kanssa ikääntyneet ovat tekemisissä ja joista he voivat olla myös eri tavoin riippuvaisia. Ikääntynyt pohtii mennyttä elämää sekä myös tulevaa, käy läpi tilannettaan ja vaihtoehtojaan. Elämänsä elämänsä rakentaa toimijuudelle perustavan kontekstin, eli sen perustavat puitteet. (Jyrkämä (2016, 422.)

Toinen näkökulma liittyy rakenteisiin. Ikääntyvää henkilöä ja hänen toimijuuttansa määrittävät ikä, sukupuoli, kuuluminen tiettyyn sukupolveen, etninen tausta ja lisäksi sosioekonominen asema. Tämän lisäksi ajankohtaan ja kulloiseenkin ympäristöön liittyvät tekijät määrittävät toimijuutta. Rakenteellisuus on tekijä, joka sijoittaa kantajansa erilaisiin yhteiskunnallisiin järjestyksiin tai sijanteihin. (Jyrkämä 2016, 423.)

Kuvio 1: Toimijuuden modaaliset ulottuvuudet (Jyrkämä 2023).

Kolmas näkökulma liittyy kahteen edelliseen näkökulmaan ja se avaakin toimijuutta ikään kuin sisältäpäin, yksilöistä sekä tilanteista käsin. Toimijuus rakentuu kuvion 1. modaalisten ulottuvuuksien dynaamisena vuorovaikutuksena, sommitelmana. Osaamisella tarkoitetaan toimintaan liittyviä tietoja ja taitoja, jotka käsitteellisesti ovat erotettavissa kykenemisestä. Ihminen esimerkiksi osaa ajaa autolla, eli hallitsee autolla ajamisen edellyttämiä taitoja, mutta ei kykene enää pyöräilemään. Haluamisessa on kyse motivaatiosta, tavoitteista sekä päämääristä. Eteen voi tulla tilanteita, joita ei haluta tai halutaan tehdä. Tuntemisessa kyse on siitä, että eri tilanteet herättävät tunteita, jokin asia on joskus parasta mitä voi tehdä ja joskus taas jotakin joka ei huvittaisi ollenkaan. Voiminen liittyy ihmisen mahdollisuuksiin: voin tehdä asian tai valita olla tekemättä. Täytyä liittyy tilanteisiin, siinä ilmeneviin pakkoihin tai ei-pakkoihin, jokin asia voi toisinaan tuntua siltä, että on pakko. Kykenemisellä taas viitataan enemmänkin fyysiseen ja psyykkiseen toimintakykyyn. (Jyrkämä 2016, 423-424.)

Kuvion 1. merkitys on ilmeisempi, jos sitä kuvataan vanhenemiseen liittyvin esimerkein. Jyrkämä kuvaa esimerkkinä ikääntyneen henkilön ja pankkiautomaatin. Ikääntynyt osaa tai ei osaa käyttää pankkiautomaattia. Ikääntynyt kykenee käyttämään pankkiautomaattia tai ei kykene, esimerkiksi heikon näön takia. Henkilö haluaa käyttää pankkiautomaattia tai ei halua käyttää. Henkilön täytyy käyttää automaattia tai ei täydy. Pankkikonttoriin ei enää juurikaan pääse, jonka vuoksi automaatti saattaa olla ainoa mahdollisuus. Esimerkissä kuvataan miten

automaatin käyttö luo mahdollisuuksia ja monessa tapauksessa synnyttää erilaisia tunteita henkilöissä. Olennaista onkin, millainen kudelma modaliteetti ulottuvuuksien tilanteellisesta ja yksilöllisestä kietoutumisesta yhteen muodostuu. (Jyrkämä 2016, 424.)

Toimijuuden näkökulmasta hyvän vanhenemiseen voi ajatella liittyvä arjen elämisen sekä eri tilanteiden tuomat ilon, onnen, tyytyväisyyden sekä myönteisyyden tuntemukset. Niitä ei kuitenkaan Jyrkämän mukaan voi nähdä pysyvinä ominaisuuksien kaltaisina, vaan tilanteellisina, muuttuvina ja dynaamisina. Kun osaaminen, haluaminen, kykeneminen, voiminen, tunteminen ja täytyminen ovat sopusoinnussa eletessä ikääntyneen arkielämää, voi vanhenemisen ajatella muotoutuvan hyväksi taikka suotuisaksi. Näin ajatellen puhuminen hyvästä vanhenemisestä on mielekästä, vaikka asiayhteytenä olisi elämäntilanne muistisairaana asumispalvelussa. (Jyrkämä 2016, 425.)

2.2 Sosiaalinen toimintakyky osallisuuden edellytyksenä

Sosiaalisen toimintakyvyn ajatellaan olevan moniulotteinen ja laaja käsite, joka on sidoksissa hyvin vahvasti ympäristöön. Sosiaalinen toimintakyky poikkeaa muista toimintakyvyn ulottuvuuksista, koska sitä ei voi tarkastella pelkästään yksilön ominaisuutena. Sosiaalinen toimintakyky pitää sisällään yhteisöllisen, yhteiskunnallisen sekä ihmisten väliseen vuorovaikutukseen liittyvän ulottuvuuden ja sen lisäksi yksilön sisäiset prosessit. Sosiaalinen toimintakyky ilmenee arjen tilanteissa, miten henkilö toimii yhteiskunnassa, vuorovaikutustilanteissa tai yhteisössään. (Tiikkainen 2016, 284.)

Tiikkaisen (2016, 284) mukaan ihmiset tarvitsevat erilaisia sosiaalisia taitoja ihmissuhteiden luomiseen ja niiden ylläpitämiseen. Kun ihminen on vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa, pitää hänen kyetä ottamaan vastaan erilaisia signaaleja, tulkitsemaan niitä ja vastamaan näihin. Jotta tähän pystytään, edellyttää se kuunteluun ja keskusteluun liittyviä taitoja, tunteiden ilmaisemista, käsittelyä, tulkintaa ja päätöksentekoa. Jotta sosiaalisia taitoja voi ylläpitää, edellyttää se mahdollisuutta olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Vuorovaikutustilanteissa ihminen saa jatkuvaa palautetta omasta toiminnastaan ja palaute joko vahvistaa tai heikentää sosiaalisia taitoja. Jatkuva kielteinen palaute saattaa johtaa vuorovaikutustilanteiden välttämiseen.

Tiikkainen (2016, 285-286) tarkastelee, kuinka ihminen on osa yhteiskuntaa, jossa rakentuu sosiaalisen toimintakyvyn ympäristöt. Jokaiselta yksilöltä edellytetään toimintaa, joka on yhteiskunnan arvojen, normien sekä kulttuuristen ominaisuuksien mukaista. Ihmisen odotetaan sopeutuvan yhteiskuntaan ja toimimaan aktiivisesti yhteiskunnan ja eri yhteisöjen jäsenenä ja lisäksi vaikuttavan yhteisiin asioihin. Se, minkälaisia osallistumismahdollisuuksia, palveluita, henkisiä ja aineellisia resursseja yhteiskunta ja ympäristöt tarjoavat, vaikuttaa sosiaaliseen

toimintakykyyn. Ikäpoliittisena tavoitteena on ollut muun muassa, että ikäihmiset asuisivat mahdollisimman pitkään omilla kodeillaan. Moni yksinasuva, joka ei ole riittävän heikkokuntoinen saadakseen ulkopuolista apua, saattaa jäädä lähes kokonaan ilman sosiaalisia kontakteja ja eristäytyä sosiaalisesti tahtomattaan.

Osallisuus voi toteutua myös toimintakyvyn ollessa alentunut, mikäli ympäristö ja muut ulkoiset tekijät tukevat sitä. Lisäksi toteutuneen osallistumisen optimaalisuus on yksilöllistä ja riippuu henkilön omista aktiivisuustavoitteista; enemmän ei aina ole parempi kuin vähemmän. Aktiivisuus kattaa kaiken ihmisen toiminnan, kuten työn, itsestä huolehtimisen, harrastukset, avunannon ja yhteiskunnallisen osallistumisen. (Rantanen 2022.)

Suunniteltaessa elin- ja asuinympäristöä esteettömyys, ikäystävällisyys ja turvallisuus edistävät sosiaalista osallistumista. Ympäristöä on mahdollista tarkastella myös sosiaalisena ja symbolisena ympäristönä. Sosiaalisen ympäristön voidaan katsoa muodostuvan yhteisöistä sekä sosiaalisista verkostoista. Yhteisöihin liittyy sosiaalisen pääoman käsite, jonka keskiönä ovat yhteenkuuluvuus ja jäsenten välinen luottamus. Symbolinen ympäristö ilmentää normeja, arvoja, asenteita sekä sääntöjä. Se heijastuu ikääntyneen autonomiaan ja yksityisyyteen, mahdollisuuksiin toimia ja osallistua täysivaltaisena jäsenenä yhteisöissä ja yhteiskunnassa. (Tiikainen 2016, 28.)

Isola ym. (2017, 9) painottavat kuinka osallisuuden viitekehyksen sisään on koostettu synteesi erilaisista käyttäytymis-, terveys- sekä sosiaaliteorioista, joista jokainen vastaa omista ja osittain päällekkäisistäkin intresseistään siihen miten hyvää elämää on mahdollista edistää. Jos kohdetta tarkastellaan etäältä ja laajasti kehystettynä, useammat asiat vaikuttavat liittyvän kohteeseen. Tarvitsemme mahdollisimman pätevää ja yleistä tietoa, jotta eriarvoisuutta vähentäville toimenpiteille on mahdollista rakentaa perusta paikallisesti, kansallisesti tai jopa laajemmalti Euroopassa. Tällöin pieniin, teoreettisiin näkökulmien eroavaisuuksiin ei voida juuttua.

Osallisuus ei ole yksilöllinen eikä rakenteellinen ominaisuus, vaan kokemuksena kuten myös resursseina ymmärrettynä se rakentuu vuorovaikutuksessa ihmisten sekä myös ihmisten ja luonnon välillä. Ikäihmisten yhteisölliseen asumiseen liittyvissä tutkimuksissa on vain harvoin mainittu osallisuus tutkimuskohteena tai käsitteenä, kun sen sijaan tutkimuksissa on usein tarkasteltu esimerkiksi keskinäistä tukea, auttamista, sosiaalisia suhteita, turvallisuuden tunnetta tai yhteisiin aktiviteetteihin osallistumista, jotka kaikki on mahdollista ymmärtää osallisuuden eri osa-alueiksi. (Isola, 2017, 16, 20.)

2.3 Itsemääräämisoikeus ja yksilölliset tarpeet osallisuuden tukena

Jokaisen ihmisen perusoikeuksiin kuuluu oikeus määrätä ja päättää omasta elämästään, mutta aina itsemääräämisoikeus ei ole itsestäänselvyys. Lapsuudessa iän myötä oikeus hallita omaa elämää kasvaa, esimerkiksi lainsäädännön suomien oikeuksien lisääntyessä, mutta vanhuudessa itsemääräämisoikeus ongelmallistuu ja se voidaan kyseenalaistaa esimerkiksi muistisairaahan henkilön kohdalla. (Jyrkämä & Nikander, 2022.)

Itsemääräämisoikeuteen kuuluvan yksityisyyden kunnioittaminen tarkoittaa pienten asioiden huomioimista. Runsaasti apua arkitoimissa tarvitseva henkilö menettää yksityisyytensä esimerkiksi henkilökohtaisen hygienian sekä yksityisten henkilösuhteiden osalta. Hoivaa tarvitsevien yksityisyyden turvaaminen on eettinen velvollisuus ja kotona sekä hoivakodeissa oikeus yksityisyyteen on ikääntyneen henkilön perustuslaillinen oikeus. Kasvava riippuvuus toisista henkilöistä tai hoidosta ei saa viedä ikääntyneen henkilön oikeuksia. (Jyrkämä & Nikander, 2022.)

Tuori & Kotkas (2023, 208) painottavat sosiaalihuollon asiakaslain keskeisiin tavoitteisiin kuuluvan asiakkaan itsemääräämisoikeuden takaaminen. Lakiin on kirjattu useita säännöksiä, jotka toteuttavat tätä periaatetta. Lakiin sisältyy muun muassa säännöksiä asiakkaan oikeudesta osallistua häntä itseään koskevien sosiaalihuollon palveluiden sekä muiden toimenpiteiden toteuttamiseen sekä myös niiden suunnitteluun. Potilaslain säännökset ovat osaltaan olleet sosiaalihuollon asiakaslain säännösten esikuvana.

Sosiaalihuollon asiakaslain 4 §:ssä säännellään oikeutta hyvään kohteluun, jossa on pitkälle kysymys sosiaalihuollon viranomaisten, työntekijöiden sekä laitosten velvollisuudesta kunnioittaa asiakkaan koskemattomuutta. Lain mukaan asiakasta on kohdella siten, ettei hänen vakaumustaan tai ihmisarvoaan loukata ja lisäksi asiakkaan yksityisyyttä tulee kunnioittaa. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa pykälän 2 momentti edellyttää, että asiakkaan mielipide, toivomukset, yksilölliset tarpeet sekä kulttuuritausta ja äidinkieli otetaan huomioon. (Tuori & Kotkas 2023, 208.)

Kun asiakkaalle tehdään hoitosuunnitelmaa, on siinä huomioitava asiakkaan oma mielipide, toiveet sekä kunnioitettava hänen itsemääräämisoikeuttaan. Asiakkaan etu on otettava huomioon kaikissa hoitotoimissa ja asiakkaalla on lähtökohtaisesti oikeus tehdä päätöksiä, jotka voivat jopa vahingoittaa hänen omaa henkeään tai terveyttään. Asiakkaalla on esimerkiksi oikeus kieltäytyä hänelle suunnitellusta tai jo aloitetusta hoidosta, mutta tällaisessa tilanteessa olisi tietysti hyvä koittaa löytää asiakkaan hyväksymä korvaava hoitovaihtoehto. (Blomqvist, Rummukainen, Sainio, Simola & Tyrisevä-Ryösö 2022, 20.)

Ihmisiä tulee kohdella oikeudenmukaisesti, juridisesti oikein ja syrjimättä esimerkiksi henkilöön liittyvien ominaisuuksien perusteella. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa

yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että ihminen saa yksilöllisen tarpeensa mukaiset, laadukkaat ja riittävät palvelut. Tasa-arvoa on samanarvoisuus, ihmisten yhtäläinen arvo yhteiskunnan jäsenenä sekä yksilöinä. Iäkkäiden ja hauraiden henkilöiden kohdalla yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edellytysten saavuttamisesta on pidettävä erityistä huolta. Mitä enemmän yhteisöt ja yhteiskunta perustavat yhdenvertaiselle kohtelulle ja hyväksyvät moninaisuutta, sitä vahvempi sosiaalinen kestävyys on perusoikeuksien näkökulmasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024a, 64.)

Asiakaslähtöisyys sosiaali- ja terveyspalveluissa tarkoittaa yksilöllistä, kieli- ja kulttuurisensitiivistä lähestymistapaa, joka pohjautuu asiakkaan omiin tarpeisiin ja kunnioittaa hänen moninaisuuttaan. Se pitää sisällään aidon kohtaamisen, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, toimintakyvyn, elämänlaadun sekä kuntoutumisen tukemisen elämän loppuun saakka, arvokas kuolema mukaan lukien. Palveluissa on ensiarvoisen tärkeää huomioida asiakkaan omat näkemykset, osallisuus ja toimijuus. Lisäksi tulee aktiivisesti ylläpitää henkilön toimintakykyä ja edistää hänen hyvinvointiaan sekä terveellisiä elämäntapojaan, millä voidaan mahdollisesti viivästyttää iäkkään henkilön siirtymistä intensiivisempiin palveluihin (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024a, 70-71.)

3 Sosiaalihuollon uudistukset ja kehitysnäkymät

3.1 Uudistukset sosiaalihuollon kentällä

Sosiaalihuoltolakia on sen voimaantulon jälkeen uudistettu useiden erillisten lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä. Viime vuosien merkittävämpiä osauudistuksia on ollut iäkkäiden ihmisten palveluja koskeva uudistus. Lisäksi sosiaalihuoltolakiin on tehty useita teknisiä muutoksia vuonna 2022 sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen yhteydessä. Sosiaali- ja terveydenhuollon muutos perustuu asiakaslähtöisyyteen, joka on edellytys palvelujen suunnittelemisessa, tarjonnassa, toteutuksessa sekä myös palvelujen kehittämisessä. Asiakaslähtöinen osaaminen kiinnittyy syvälliseen tiedon hallintaan, joka taas edellyttää viestintä- ja vuorovaikutustaitoja sekä palvelujärjestelmän tuntemista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024b, 9, 18.)

Sosiaalihuollon uudistus vaikuttaa koko henkilöstöltä edellytettävään osaamisen vaatimukseen. Hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspinnoilla toimiva henkilöstö tulee perehdyttää uuteen toimintamalliin, jotta voidaan varmistua tarvittavan yhteisen osaamisen saavuttaminen. Osaamistarpeet liittyvät uusiin toiminta- ja palvelumuotoihin, asiakaslähtöiseen toimintakulttuuriin, palvelukokonaisuuksien yhteensovittamiseen sekä palvelujärjestelmän tuntemiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024c, 13.) Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee ne palvelut, joiden järjestämisestä hyvinvointialueet ovat vastuussa. Hyvinvointialueet puolestaan

päättävät itsenäisesti, millä tavoin ne käytännössä tuottavat nämä lakisääteiset palvelut (Keusote 2024a, 15.)

Palvelutarpeenarvioinnissa ja suunnittelussa asiakaslähtöisyys edellyttää, että palvelu on organisoitu asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Asiakkaan elämäntilannetta sekä tarpeita tulee korostaa hänen omista lähtökohdistaan ja näkemyksistään käsin, eikä pelkästään työntekijän ammatillisesta tai palvelujen tarjonnan näkökulmasta. Asiakaslähtöisyyteen liittyy myös se, että jokainen asiakas tulee kohdatuksi omana itsenään ja kokonaisena henkilönä. Asiakkaan tulee olla aktiivisessa roolissa omia palveluitaan suunnittelemassa ja tämän lisäksi on tärkeää, että moniammatillisessa ja asiakaslähtöisessä toiminnassa jokaisella asiakkaan kanssa työskentelevällä tiimin jäsenellä on yhtenäinen käsitys asiakkaan toimijuudesta, toimijuuden esteistä, jotta asiakaslähtöisten tavoitteiden ja tarpeiden määrittely onnistuisi aidosti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024b, 18-19.)

Hyvinvointialueiden tehtävä on lain mukaan järjestää sosiaali- ja terveyshuollon palvelut alueensa asukkaille. Kohderyhmä ei ole yksittäinen asiakas tai yksittäinen asiakasryhmä, vaan koko alueen asukkaat. Keski-Uudenmaan hyvinvointialue tulee jo vuonna 2030 kohtaamaan laajamittaisen henkilöstöpulan useiden kriittisten henkilöstöryhmien tiimoilta. Rahoitusta suurempana haasteena hyvinvointialueille tulee olemaan palvelutarvetta vastaavan henkilöstön saatavuus jopa lakisääteisten palveluiden turvaamiseksi. Tämä koskettaa erityisesti ikääntyneiden palvelujen tuottamista ja kun samaan aikaan on odotettavissa merkittävä iäkkäiden henkilöiden palvelutarpeen kasvu, tulee yhtälö olemaan erittäin haastava. (Keusote 2024a, 5.)

Ikääntyneiden palvelukokonaisuuksien rakennemuutokset näkyvät painopistemuutoksina kotona asumisen tukemisen ensisijaisuutena ja painopisteen muuttumisella yhteisölliseen asumiseen ympärivuorokautisesta asumisesta. Tavoitteena on, että ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyys vähenee ja yhteisöllisen asumisen peittävyys taas tulee kasvamaan. Tämä tarkoittaa samalla myös sitä, että ympärivuorokautisen palvelun keskimääräinen palvelussa oloaika tulee lyhenemään tulevien vuosien aikana. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen tavoitteena on lisätä omassa tuotannossa merkittävästi yhteisöllistä asumista tulevien vuosien aikana. (Keusote 2024a, 57.)

3.2 Yhteisöllinen asuminen sosiaalihuollon muotona

Yhteisöllinen asuminen on hyvinvointialueen järjestämää sosiaalipalvelua, jonka myöntäminen perustuu asiakkaan palveluntarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelmaan, ja josta tehdään hallintopäätös (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024a, 82). Sen keskeisenä tavoitteena on tukea asukkaan osallisuutta ja toimijuutta oman elämänsä suunnittelussa ja toteuttamisessa

(Ruusuvirta, Nummela & Hiekkänen 2021-2022, 36). Yhteisöllisessä asumisessa asukas tekee asuinhuoneiston vuokrauksesta annetun lain (481/1995) mukaisen vuokrasopimuksen. Vuokranantaja voi olla joko yksityinen palveluntuottaja, tai julkisen sektorin toimija. Kun tehdään arviota, vastaako asunto ikääntyneen tarpeita, on syytä kiinnittää huomiota siihen, onko asunto esteetön, millainen on asunnon varustelutaso sekä koko. Kokoon vaikuttaa muun muassa se, onko asukas muuttamassa asuntoon yksin vai yhdessä puolisonsa kanssa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024a, 82.)

Sosiaalihuoltolain mukaan yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan sellaista hyvinvointialueen järjestämää asumista, joka tapahtuu turvallisessa ja esteettömässä asumisyksikössä, jossa asukkaan hallinnassa on asunto, jossa lisäksi tarjotaan asukkaille sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. (Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta 790/2022.)

Yhteisöllistä asumista järjestetään sellaisille henkilöille, joka tarvitsee sitä alentuneen toimintakyvyn perustella ja hänen hoitonsa ja huolenpidon tarve on kasvanut korkean iän, vamman, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta 790/2022.)

Yhteisöllistä asumista ja ympärivuorokautista palveluasumista on mahdollista toteuttaa samassa rakennuskokonaisuuteen kuuluvassa tilassa. Rakennuskokonaisuudessa voi olla yhteisöllisen asumisen asuntojen lisäksi myös asuntoja, jotka ovat esimerkiksi tavallisessa asumiskäytössä. Yhteisöllisen asumisen asukkaan olosuhteiden muuttuessa niin, että hänen olisi perusteltua siirtyä ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, tulee muutos mahdollisuuksien mukaan toteuttaa siten, että asukkaan ei tarvitse siirtyä toiseen asuntoon saadakseen palvelut. (Sosiaalihuoltolaki 2014/1301.) Hyvinvointialueet ovatkin kehitelleet uudenlaisia tapoja toteuttaa yhteisöllistä asumista. Yksi tällainen konsepti on niin kutsuttu hybridimalli, jossa ympärivuorokautinen palveluasuminen ja yhteisöllinen asuminen on järjestetty samassa rakennuskokonaisuudessa. Tämä kokonaisuus saattaa sisältää myös tavallisia vuokra-asuntoja. Tämä malli mahdollistaa pariskuntien asumisen yhteydessä myös siinä tapauksessa, vaikka vain toisella puolisoilla olisi ympärivuorokautisen palveluasumisen tarve. (Kortelainen, Koivula, Koivula, Luomala, Siltala, Aihinen & Oosi 2023, 30.)

Sosiaalihuoltolaki määrää, että sosiaalihuoltolain mukaisissa asumisyksiköissä on järjestettävä säännöllistä sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Yhteisöllinen toiminta sekä yhteiset tilat muiden kanssa ovat yleisesti ikääntyneille tärkeitä, sillä ympärillä olevat ihmiset luovat turvallisuuden tunnetta. Koordinaatiovastuu yhteisöllisestä toiminnasta tulee olla määriteltä tarkasti. Toimivaksi käytännöksi on tunnustettu, että yhteisölliseen asumisyksikköön palkataan esimerkiksi yhteisökoordinaattori, joka vastaa sosiaalista kanssakäymistä edistävästä toiminnasta. (Kortelainen ym. 2023, 31.)

Uuden sosiaalihuoltolain yhteisöllinen asuminen mahdollistaa palvelun myöntämiselle laajempia mahdollisuuksia. Yhteisöllisessä asumisessa voidaan mahdollistaa yö-hoito kotihoidon palveluna, joka ei aiemmassa palveluasumisessa ollut mahdollista. Oletettavissa on, ettei siirtymisiä yhteisöllisestä asumisesta ympärivuorokautiseen palveluasumiseen tule samoissa määrin, kuin mitä aiemmasta palveluasumisesta on siirtynyt tehostettuun palveluasumiseen, kun palveluita voidaan antaa laajemmin. (Ruusuvirta, Nummela & Hiekkänen 2021-2022, 30.)

Yhteisöllisen asumisen tavoitteena on, että se voisi olla ikääntyneen asukkaan loppuelämän koti, johon palveluita voidaan lisätä joustavasti asukkaan tarpeen muuttuessa. Yhteisöllisessä asumisessa palveluina voidaan asukkaalle myöntää tukipalveluita sekä kotihoitoa. Säännöllinen kotihoito toteutetaan asukkaan henkilökohtaisen tarpeen mukaisesti ympäri vuorokauden. Erilaisilla teknologisilla ratkaisuilla on mahdollista tukea asukkaan asumista yhteisöllisessä asumisessa. Teknologia voi liittyä joko arjen toimintoa helpottaviin ratkaisuihin tai hoivaan. Tällaisia teknologisia ratkaisuja voivat olla esimerkiksi lääkeautomaatti, GPS-rannekkeet, etäluettavat mittarit, ovihälyttimet, liiketunnistimet tai ergonomiata tukevat ratkaisut. Tukipalveluina voidaan myöntää esimerkiksi ateriapalvelu ja turvapalvelu. Ateriapalvelulla on tarkoituksenaan tukea hyvää ravitsemusta tilanteissa, joissa asukas ei itse pysty hankkimaan tai valmistamaan itselleen aterioita. (Ruusuvirta, Nummela & Hiekkänen 2021-2022, 31, 35.)

3.3 Vapaaehtoistyön potentiaali sosiaalipalveluissa

Väestön nopea ikääntyminen aiheuttaa useita erilaisia haasteita mm. hyvinvointialueiden toiminnalle. Tästä huolimatta ikääntyneiden toimintakyvystä huolta pitäminen ja arvokkaan ikääntymisen mahdollistaminen on äärimmäisen tärkeää tulevaisuudessakin. (Pyykkö 2025, 36.) Hoffren (2023, 1) kirjoittaa vapaaehtoistyön lisäävän tutkimusten mukaan koko yhteiskunnan, kuten myös sen tekijöiden hyvinvointia. Vapaaehtoistyö jää usein taloudellisissa laskelmissa näkymättömiin, koska sitä ei tehdä ansaitsemis- tai hyötymistarkoituksista. Vapaaehtoistyön vuotuisen arvon on laskettu olevan lähes 3,2 miljardia euroa, mikä vastaa noin 1,3 prosenttia bruttokansantuotteesta. Vapaaehtoistyötä tehdään usein ansiotyön lisäksi harrastuspohjalta, joka vaikeuttaa sen arvon laskemista. Vapaaehtoistyöhön käytettyä aikaa ei ole juurikaan seurattu, eikä kansantalouden mittareihin tai tilinpitoon sisälly vapaaehtoistyö. Vapaaehtoistyön sisällyttäminen uusiin hyvinvoinnin mittareihin olisi tarpeellista, koska tutkusti vapaaehtoistyö lisää yhteiskunnassa koettua hyvinvointia.

Järjestöjen tuottama vapaaehtoistoiminta täydentää julkisen sektorin tarjoamia palveluita. Julkisen sektorin ja järjestöjen välisessä yhteistyössä järjestöjen tehtävänä on koordinoita vapaaehtoistehtäviä, joiden avulla pystytään tukemaan asukkaiden hyvinvoinnin, osallisuuden sekä arjen sujumisen toteutumista. Järjestöt kouluttavat ja perehdyttävät vapaaehtoisia tehtäviinsä ja tarjoavat virkistymismahdollisuuksia vapaaehtoisille. Kun vapaaehtoistoiminta on

laadukkaasti toteutettu ja koordinoitu, lisää se kustannustehokkaasti hyvinvointialueiden ja kuntien asukkaiden hyvinvointia. (HyTe 2024.) Vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnalliset vaikutukset ovatkin äärettömän merkittäviä. Ihmisten ja ryhmien välisen vuorovaikutuksen, luottamuksen sekä sosiaalisen pääoman kasvaminen edesauttavat yhdenmukaista kehitystä ja takaavat yhteiskuntarauhaa. (Vihiniemi 2022.)

Vapaaehtoistoiminta on ollut jo pitkään keskeinen osa järjestötoimintaa Suomessa. Vapaaehtoistoiminnan toimintaympäristö on kuitenkin muuttumassa ja toiminta kehittymässä ammatillisempaan ja koordinoitumpaan suuntaan. Vapaaehtoistoimintaa voidaan tehdä useissa eri toimita ympäristöissä, kuten sosiaali-, liikunta- ja kulttuurialalla sekä kaikkien ikäryhmien parissa. Vapaaehtoistoiminnan muotoja on useita, kuten vertaistuki, vaikuttaminen yhteisten asioiden puolesta, ystävätoiminta, naapuriapu tai oma-apu. (Vihiniemi 2022.)

Laatu on vapaaehtoistoiminnassa käsitetty usein vapaaehtoisen tekemän palvelun laaduksi. Vapaaehtoistoimintaan on luotu yhteisiä periaatteita ja sen toteuttamiselle on eettisiä ja moraalisia perusteita. Vapaaehtoistyössä asiakkaita ovat palvelujen saajien lisäksi myös itse vapaaehtoiset, joten laadukkaan palvelun vaatimukset tulisikin kohdistaa myös taustaorganisaation vapaaehtoistyötä tekeville tarjottaviin palveluihin. Laadukkaalla vapaaehtoistoiminnan järjestämisellä on tarkoitus turvata vapaaehtoistoiminnan turvallisuus ja mielekkyys toiminnan jokaiselle osapuolelle. Laadukkaalla vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan pyrkimystä tehdä oikeita asioita mahdollisimman hyvin. Laatua määrittelevät erityisesti toiminnan kiinnostavuus, palkitsevuus ja merkittävyys, eikä muiden antamat arvosanat tai toiminnan volyyymi. (Laimio & Välimäki 2011, 23.)

Vapaaehtoisten palveluja saavat henkilöt saavat usein arkeensa konkreettista apua sekä uusia mahdollisuuksia arjessa selviytymiseen. Toisinaan vapaaehtoistyö saattaa olla sen saajalle ainoa tarjolla oleva palvelu. Toisinaan esiin nousee keskusteluja siitä, kenen työtä vapaaehtoiset paikkaavat ja pelkona on, että ammatillinen- ja vapaaehtoistyö sekoittuvat keskenään ja vapaaehtoisten työllä paikattaisiin ammatillisen työn vajeita. (Laimio & Välimäki 2011, 19.)

4 Esihenkilöt muutoksen moottoreina: Ajattelutavan merkitys

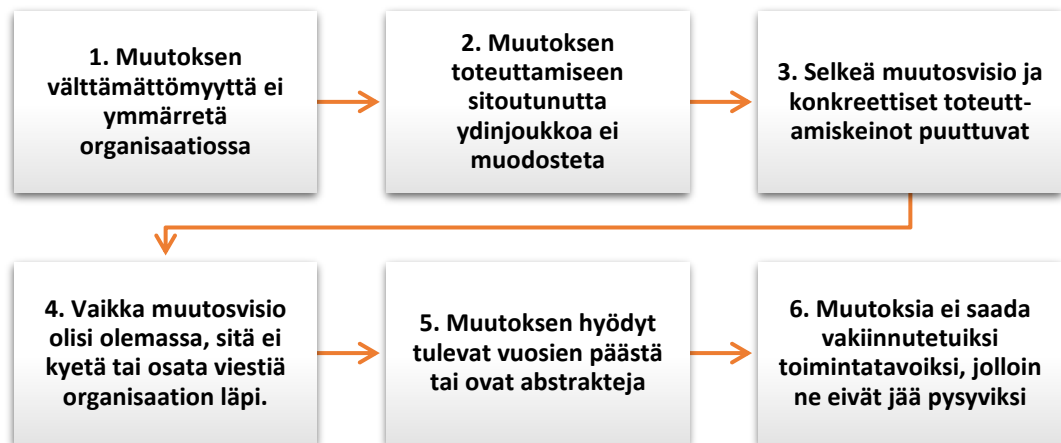
4.1 Muutosjohtaminen: Esihenkilöiden perustehtävä

Osa sosiaali- ja terveysalan sektorilla tapahtuvista muutoksista tapahtuu suhteellisen selkeissä toimintaympäristöissä ja muutos voi koskea esimerkiksi jotakin tiettyä organisaation osaa tai rajattua ihmismäärää. Tällaiset muutokset voidaan toisinaan hoitaa asettamalla konkreettisia tavoitteita, aikatauluja ja seuraamalla niiden toteutumista johdosta käsin. Isommissa muutoksissa tarvitaan kuitenkin usein erillisiä projekteja tai jopa projektiorganisaatioita, mutta perusidea on kuitenkin se selkeä, ensin asetetaan tavoitteet, sitoutetaan johtajat, rakennetaan

keinojen valikoima ja seurataan muutoksien toteutumista. (Lehtonen, Saarni, Kinnunen & Kinnunen 2023, 249.)

Muutosten toteuttaminen ei aina ole kovinkaan yksinkertaista. Yksi hyvin tunnettu ja erityisesti yksinkertaisiin muutosjohtamistilanteisiin soveltuva malli on John Kotterin kahdeksan askeleen malli. Kotterin malli on selkeä ja toimii erityisen hyvin sote-sektorilla. (Lehtonen, Saarni, Kinnunen & Kinnunen 2023, 249.)

Kotterin mallista on olemassa erilaisia versioita, joista tässä tarkastellaan Lehtosen ym. (2023, 249) kuvaama sote-organisaatioiden kannalta keskeisten asioiden kuuden kohdan muis-tilistää.

Kuvio 2: Lehtonen (2023) kuvaamat kuusi syytä sote-organisaatioiden muutosten epäonnistumiseen Kotterin mallin valossa.

Muutoksen välttämättömyyttä ei ymmärretä organisaatiossa: Julkisessa sote-organisaatiossa lähes jokaisella on turvattu työsuhde, kuukausipalkka ja kädet täynnä töitä. Työntekijöiden perustehtävä on lakisääteinen ja tärkeä, mutta organisaation johdon koetaan olevan käytännöstä vieraantunut ja omassa todellisuudessa elävä joukkio. Johdon tulisi miettiä, mikä muutoksessa tekee siitä tärkeän ja halutun myös heidän kannaltaan, joita muutos käytännössä koskettaa. Jos todellista vastausta kysymykseen ei ole, tulisi johdon arvioida uudestaan muutoshankkeen järkevyyden. Hyvinvointialueiden keskijohto kykenee halutessaan useimmiten estämään muutosten jalkautumisen todellisuuteen. (Lehtonen ym. 2023, 250.)

Muutoksen toteuttamiseen sitoutunutta ydinjoukkoa ei muodosteta: Julkisella sektorilla saatetaan olla usein ajatus, että erilaisilla hallinnollisilla asioilla tarkoitetaan samaa kuin muutoksella ja muutoksen ajatellaan tapahtuvan viranhaltijoiden toimesta päätöksen mukaisesti. Keskeistä olisikin ymmärtää, että muutokset toteutuvat vain harvoin ylhäältä alas johdettuina. Keskeiset mielipidevaikuttajat tulisi saada mukaan muutoksen läpivientiin heti alkuvaiheessa. (Lehtonen ym. 2023, 250-251.)

Selkeä muutosvisio ja konkreettiset toteuttamiskeinot puuttuvat: Sote-organisaatioissa tyypillistä on, että ylin johto on etäällä käytännön työntekijöistä. Toisinaan voi olla myös niin, ettei organisaation ylin johto ymmärrä muutoksen tavoitteita keskenään samalla tavalla, jolloin muutoksen käynnistäjät eivät ole välttämättä ajatelleet asiaa kovinkaan selkeästi. Muutosvisio avulla tulisi pystyä kuvaamaan tulevaisuudenkuva, joka on muutoksen tavoitteena niin, että keskeiset organisaation työntekijät ymmärtäisivät sen samoin. Samalla tulisi linjata keskeiset muutoksen toteuttamisen keinot, jotta muutos pystytään pitämään hallinnassa ja päättäjien on mahdollista sitoutua siihen. (Lehtonen ym. 2023, 251-252.)

Vaikka muutosvisio olisi olemassa, sitä ei kyetä tai osata viestiä organisaation läpi: Merkittävä virhe on olettaa, että viestintä onnistuu tai lopputulos on hallittavissa, koska oikeasti tärkeiden muutoshankkeiden yliviestintä ei ole mahdollista. Sote-organisaatioissa sisäinen tiedonkulkua on usein melko heikkoa. Keskeistä olisi käyttää viestinnässä kaikkia kanavia, erityisesti ammattikohtaisia ja mukautua siihen, että viestejä tulee suodattaa ja tulkita näiden linjojen kommunikaatiotapojen mukaisiksi. Tässä voidaan onnistua vain, mikäli tietyn ammattilinjan esihenkilöt sitoutuvat itse käynnissä olevaan muutokseen ja ymmärtävät muutoksen samalla tavalla. (Lehtonen ym. 2023, 253.)

Muutoksen hyödyt tulevat vuosien päästä tai ovat epäkäytännöllisiä: Mikäli muutosprosessia ei koeta yksilön työhön vaikuttavana konkreettisena ja positiivisena muutoksena, tulee pohtia miksi kukaan haluaisi sitoutua muutokseen. Johtajien näkökulmasta budjettilukujen parannus saattaa olla merkittävä muutos parempaan tai vuosien päästä käyttöön otettavan järjestelmän tilaus motivoivaa, mutta käytännössä tämän kaltaisten muutosten merkitys on hyvin vähäinen useimmille työntekijöille. Muutosmotivaation ylläpitämisen kannalta on tärkeää pohtia millaista konkreettista ja nopeasti saatavaa hyötyä muutoksen alkuvaiheessa on mahdollista saada aikaan, koska pitkässä juoksussa saatavat tavoitteet eivät riitä motivaatioksi. (Lehtonen ym. 2023, 253-254.)

Muutoksia ei saada vakiinnutetuiksi toimintatavoiksi, jolloin ne eivät jää pysyviksi: Vaikka muutoshanke onnistuisi, on mahdollisuus, että ihmiset ja organisaatio palaavat helposti vanhoihin toimintatapoihinsa, jonka vuoksi suunnittelussa on keskeistä alusta asti pohtia, miten muutos saadaan pysyväksi. Keskeistä onkin pohtia, pystytäänkö muutoksen yhteydessä esimerkiksi muuttamaan organisaatorakenteita tai johtamisen käytäntöjä siten, että muutos vakiintuu pikkuhiljaa uudeksi normaaliksi. (Lehtonen ym. 2023, 254.)

4.2 Esihenkilöiden keskeinen rooli muutoksen läpiviennissä

Yhteisöllinen asuminen korvasi palveluasumisen käsitteen 1.1.2023 alkaen. Yhteisöllinen asuminen toteutetaan erillisinä tukipalveluina sekä kotihoidon palveluina. Palveluista ja asumisesta tehdään erilliset hallintopäätökset ja palvelut myönnetään palvelutarpeenarvioinnin perusteella. (Ruusuvirta, Nummela & Hiekkänen 2021-2022, 1.) Yhteisöllisen asumiskokonaisuuden juurruttaminen hyvinvointialueelle vaatii muutoksen johtamista koko palvelualueella, koska sisällöllinen muutos tulee olemaan merkittävä.

Esihenkilöiden odotetaan olevan kulttuurin muokkaajana, jonka vuoksi esihenkilöt tarvitsevat hyvät ihmissuhde- ja vuorovaikutustaidot. Esihenkilön puheiden sekä tekojen tulee vastata toisiaan, jolloin hän voi odottaa tämänkaltaista toimintaa myös muilta. Esihenkilötyö on hyvin käytännönläheistä johtamista. Esihenkilöltä vaaditaan arviointikykyä ammattityön vaikuttavuudesta sekä kustannuksista suhteessa hoivan ja hoidon tuloksiin. Vaikuttavuus on yhteydessä resurssien optimaaliseen käyttöön, kustannuksiin sekä hoidettavien elämänlaatuun. Tuottavuus taas on sitä, että oikeita asioita tehdään ja toivottuja tuloksia saavutetaan sujuvoittamalla arkea. Kun työ sujuu, tuottaa se työhyvinvointia, joka yhdessä hyvinvoivan henkilöstön kanssa on edellytys tuottavuudelle. (Räsänen & Valvanne 2017, 21, 25.)

Muutosjohtamisen tehtävänä on saada muutosta aikaan nykyisen tilanteen ja tavoitetilanteen välillä. Sen tulee olla kontrolloitu muutosprosessi ja siihen liittyvien toimenpiteiden ohjaimista tavoitteiden suuntaan ennalta sovitussa aikataulussa sekä resursseissa. Organisaation perustehtävän tulee toteutua muutoksen aikana. Yleensä muutosta toteuttavat organisaatiossa jo työskentelevät työntekijät. Muutoksen johtamisessa tulee huomioida ihmisten johtamisen tarpeet. Muutoksen johtajan tulee saada työntekijät sitoutumaan ja motivoitumaan tavoitteisiin. (Kallankari 2019, 15-16.)

Muutos sekä uudistaminen etenevät usein tietyn mallin mukaisesti. Muutoksen malli tulisi päättää jo alkuvaiheessa, sillä se vaikuttaa koko muutoksen toteuttamiseen. Muutos voidaan ajatella lineaarisena ja vaiheittaisena prosessina, joka edistyy lähtötilanteesta tavoitetilan suunnittelun, toteutuksen sekä arvioinnin kautta. Muutosprosessi on monimuotoinen asia, jossa muutosta tapahtuu ihmisissä toimenpiteiden ja työvaiheiden lisäksi. (Kallankari 2019, 19.)

Jokainen työyhteisö voi onnistua muutoksessa, riippumatta työyhteisön aiemmista kokemuksista tai nykytilasta. Näillä voi kuitenkin olla vaikutusta siihen, miten henkilöstö reagoi tulevaan muutokseen, miten heidät saadaan aktiivisesti toteuttamaan muutosta ja kuinka paljon johtamistyötä muutoksen aikaansaamiseksi tarvitaan. Toisille työyhteisöille muutos on helppompaa kuin toiselle. Sosiaali- ja terveystaloudissa työ on palvelutyötä, jossa pelkkä asiantieto ei riitä, vaan vuorovaikutuksella on merkittävä rooli asiakas- ja hoitotyön onnistumisessa. Useinkaan henkilöstö ei kuitenkaan ole saanut koulutusta muutosten hallintaan ja

kehittämiseen, vaikka uusien palvelu- ja hoitosuositusten, sekä muiden ohjeistojen käyttöönoton tulisi olla jokaisen organisaation perusarvona. (Kallankari 2019, 33.)

4.3 Voimavaralähtöinen ajattelutapa muutoksen tukena

Voimavarakeskeisyyden ytimessä on asiakkaan kuunteleminen ja hänen tavoitteistaan lähteminen. Tavoitteellisuus puolestaan rakentuu sille, että toiminta pohjautuu yhdessä asiakkaan kanssa asetettuun tavoitteeseen ja sovittuun toimintalinjaan. Voimavarakeskeisessä muutostyössä keskeisiä periaatteita ovat mm. asiakkaan vahvistamista tukevien rakenteiden luominen, asiakkaan sosiaalisten suhteiden ja yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistaminen, itseparantumisen tukeminen sekä dialogisuus. (Rostila 2015, 40.)

On tärkeää ymmärtää, että asiakaslähtöisyys ei ole itsenäinen päämäärä, vaan enemmänkin menetelmä tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimintaa ohjaavat myös muut keskeiset tekijät, kuten sosiaalityön eettiset periaatteet. Asiakaslähtöisyys pitää sisällään asiakkaiden omien näkemysten ja toimintatapojen arvostamisen. Se tarkoittaa myös, että asiakkaalla on mahdollisuus osallistua oman asiansa etenemiseen, vaikuttaa sen aikatauluun ja saada asianmukaista kohtelua. (Rostila 2015, 39.)

Dialogisuus merkitsee syvää kunnioitusta asiakkaan ainutlaatuisuutta kohtaan. Työntekijän on tärkeää kohdata asiakas erillisenä ja kokonaisena yksilönä, jolla on oma, henkilökohtainen näkemyksensä asioista ja oma ainutlaatuinen maailmansa. Asiakkaan ja työntekijän kohtaamisissa pyritään ymmärtämään asiakkaan maailmaa. Tämä edellyttää avointa vuorovaikutusta ja tilaa keskustelulle. Asiakkaan kanssa käydään aitoa neuvottelua, ja työntekijä on asiantuntijana käytettävissä tarjoamatta valmiita vastauksia. Kuten usein sanotaan, asiakas on oman elämänsä paras asiantuntija. Asiakkaan kunnioittaminen ja dialogin periaate tarkoittavat myös sitä, että työntekijä ei pyri luomaan asiakkaasta itsensä kaltaista tai omaksu hänen rooliaan. Dialogisuus on aitoa uteliaisuutta, ei olettamista itsestänselvyyksistä tai suurimmasta yhteisestä nimittäjästä. (Rostila 2015, 42.)

Tutussa kodissa -hankkeen loppuraportissa (Aro 2022, 6) todetaan sosiaalihuoltolain asumis- palveluja koskevan uudistuksen olevan toiminnanmuutos, joka vaatii ajattelutavan muutosta kaikilla tasoilla, työntekijä-, lähiesihenkilö- sekä ylemmän johdantasolla. Hankkeessa saatujen tulosten perusteella yhteisöllisen asumisen toimintamalli edellyttää kokonaisvaltaista huomioimista kaikilla eri osa-alueilla iäkkään elämässä. Asumista ja toimintaa suunniteltaessa asukkaat tulee ottaa aidosti mukaan suunnitteluun ja asukkailla on oltava kokoaikainen vaikuttamisen mahdollisuus.

Yhteisöllisyys asumisessa voi toteutua monella eri tasolla ja monessa eri muodossa. Tunnuspiirteitä yhteisöllisyydelle ovat yhteiset tilat, yhteistoiminta sekä yhteisöllinen organisaatio. Yhteisöllisyyttä edistävää toimintaa järjestettäessä ja toteutettaessa on olennaista hyödyntää moni-tuottajuutta, joka tarkoittaa käytännössä yhdistys-, järjestö- ja vapaaehtoistoimijoiden, kunnan toimijoiden sekä läheisverkoston mukaan kutsumista toiminnan järjestämiseen. Onnistuessaan yhteisöllisyyttä edistävä toiminta voi olla hyvin moniulotteista, monen eri tahon sujuvaa yhteistyötä. Jotta toiminta voi onnistua, tulee lähtökohtana olla asukkaiden tarpeet ja toiveet, joiden pohjalta toimintaa aletaan suunnittelemaan ja toteuttamaan. (Aro 2022, 28.)

Ikäihmiselle ja hänen läheisilleen muutto kodin ulkopuolelle yhteisölliseen asumiseen on merkittävä muutos ja elämänvaihe. Tutussa kodissa -hankkeessa on luotu toimintamalli, jonka avulla voidaan antaa yksilöllistä tukea ikäihmisen muuttaessa yhteisölliseen asumiseen. Toimintamalli tukee uuden asukkaan perehtymistä ja sopeutumista uuteen asuin ympäristöön ja yhteisöön, huomioiden yksilölliset toiveet ja asukkaan voimavarat. Muuttovaiheen alun tehostetummalla tuella ja voimavarat huomioivalla lähestymistavalla on voitu myös keventää tai siirtää asukkaan palveluntarvetta. (Aro 2022, 29-30.)

Toimintamallin tarkoituksena on ollut vahvistaa asukkaan osallisuutta sekä roolia arjen toimijana ympäröivään yhteisöön. Suunnitelmallisella perehdyttämisellä yhteisöön ja asukkaiden vastaanottamisella on saatu luotua perustaa yhteisöllisyydelle sekä sosiaalisen kanssakäymistä edistävälle toiminnan toteuttamiselle. Lisäksi muuttajan alkuvaiheen yksilöllisellä tuella on tuettu asukkaan turvallisuuden tunnetta ja elämänlaatua. Yksilöllisen tuen toimintamallin avulla on ollut tavoitteena saada asukkaiden läheisverkosto ja kolmas sektori luontevaksi osaksi asumiskohteiden arkea. (Aro 2022, 29-30.)

Yhteisöllisen asumisen asukkaaksi tuleville tulisi nimetä sosiaalihuoltolain mukainen omatyöntekijä, joka koordinoi asukkaan monituottajista palvelu- ja hyvinvointiverkostoa ja olisi asukkaan asioissa verkoston konsultoitavissa. Hankkeessa todettiin, että palveluohjauksen ja sosiaaliryhmittämisen asiantuntemusta tarvittaisiin myös iäkkäiden asumisessa osana moniammatillista yhteistyötä ja hyvinvointialueen olisikin syytä jatkaa omatyöntekijäkäytännön kehittämistä. Omatyöntekijän nimeäminen, vastuut ja roolit suhteessa palveluntuottajiin olisi määriteltävä ja dokumentoitava selkeästi. (Aro 2022, 56.)

Yhteisöllistä asumista sekä ympärivuorokautista palveluasumista on mahdollista toteuttaa samassa rakennuskokonaisuudessa olevissa tiloissa. Asuntokohteessa asuvan asukkaan siirtymisen yhteisöllisestä asumisesta ympärivuorokautiseen palveluasumiseen tulisi mahdollisuuksien mukaan toteuttaa niin, ettei asukkaan tarvitse muuttaa toiseen asuntoon, jotta hän saisi ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024a, 185.)

Yhteisöllisessä asumispalvelussa on paljon yhtymäkohtia kotihoidon kanssa. Yhteisöllisen asumisen hoitajan käynnit toteutetaankin kotihoidon mallilla, eli asukkaalla on sovitut

käyntiajankohdat, jolloin hoitajat käyvät hänen luonaan. Kotihoidossa hoitajilla on käytössä mobiilisovellus, jolla hoitaja pystyy kirjaamaan itsensä asiakkaan luokse sisälle ja ulos lukemalla puhelimesta asiakkaan luona olevan QR-koodin. Lisäksi hoitajat kirjaavat käynnit reaaliaikaisesti asiakkaan luona. Eskelisen (2022, 3) mukaan mobiiliteknologia auttaa hoitamaan asiakkaita reaaliaikaisesti etäyhteydellä ja kotihoidosta tehdyt tutkimukset osoittavat, että ammattihenkilöt kokevat mobiiliteknologian hyödylliseksi, koska se mahdollistaa pääsyn asiakkaan tietoihin jo hoitotapahtuman aikana. Ammattihenkilöiden työhön tuo selkeyttä toiminnanohjausjärjestelmän sisällä pitämä aikataulukko ja kirjaamisen koetaan helpottuneen järjestelmässä olevan hoitosuunnitelman rakeenteellisen kirjaamisen myötä. Keskeinen logiikka toiminnanohjausjärjestelmässä on palvelutuotannon taloudellinen optimointi, joka ei välttämättä näyttäytyä palveluntarvitsijan näkökulmasta kovinkaan keskeisenä arvona. (Eskelinen 2022, 36).

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Kehittämisasetelma

Tavoitteena on selvittää, miten yhteisöllisen asumisen juurruttaminen on toteutunut hyvinvointialueella. Tämän lisäksi tavoitteena on tuottaa suunnitelma, miten yhteisöllisen asumispalvelun toteutumista ja juurruttamista voidaan edelleen jatkokehittää.

Tähän tavoitteeseen vastataan seuraavien kehittämiskysymysten kautta:

1. Millaisia vaiheita yhteisöllisen asumisen juurruttaminen pitää sisällään?
2. Miten yhteisöllisen asumiskokonaisuuden toteuttaminen on muuttanut työn organisointia, hoitajien roolia ja työkuilttuuria?
3. Miten yhteisöllistä asumista voidaan vielä jatkossa kehittää?

5.2 Lähestymistapana laadullinen tutkimus

Laadullisen tutkimusmenetelmän erityispiirteenä pidetään sitä, että sen tavoitteena ei ole totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta, vaan sen tavoitteena on tutkimisen aikana muotoutuneita tulkintoja hyödyntäen näyttää esimerkiksi ihmisten toiminnasta jotakin, joka on välittömän havainnoinnin tavoittamattomissa. Ihmisten kertomien käsitysten ja kokemusten avulla voidaan luoda johtolankoja ja vihjeitä, joiden avulla on mahdollista luoda tulkintoja. (Vilka 2021.) Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on syväluotaava ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä, erityisesti tutkimuksen kohteena olevien ihmisten omista näkökulmista. Tämä tarkoittaa, että tutkija pyrkii selvittämään heidän ajatuksiaan, kokemuksiaan, tunteitaan sekä niitä merkityksiä, joita he ilmiölle antavat (Juuti & Puusa, 2020).

Juuti & Puusan (2020) mukaan laadullisen tutkimuksen uskottavuutta lisää tutkijan pyrkimys tunnistaa tutkimuksen aikana oma subjektiivisuutensa sekä sellaiset arvot, joilla on merkitystä tutkimuksen kulkuun ja lopputulokseen. Objektiivisuutta on mahdollista pyrkiä lisäämään tunnistamalla omaa subjektiivisuuttaan ja nostamalla se esiin.

Laadullisen tutkimusmenetelmän tiedonintressin ja luonteen vuoksi Vilkka (2021) korostaa tutkimuksessa kolmea keskeistä näkökulmaa tutkimuskohteeseen: prosessia, kontekstia ja ilmiön intentiota. Kontekstin huomioiminen tarkoittaa, että tutkija selvittää ja kuvaa tutkimustekstissään ne yleiset yhteydet - kuten historialliset, kulttuuriset, sosiaaliset tai ammatilliset - joihin tutkittava ilmiö tai asia liittyy. Tämä kuvaus edellyttää asian tai ilmiön toiminta- tai esiintymisympäristön, esimerkiksi sosiaalisen verkoston, ajankohdan tai paikan, avaamista. Yleisen asiayhteyden kuvailun jälkeen tutkija kuvaa vielä yksityiskohtaisesti tutkimustilanteen, jossa aineisto kerättiin.

Prosessilla tarkoitetaan tutkimusaineiston sekä tutkimusaikataulun tuotantoedellytysten suhdetta tutkijan tutkimaan asiaa koskevaan ymmärtämiseen. Tutkimusaikataulu on merkityksellinen, koska se vaikuttaa siihen miten syvälle tutkittavassa ilmiössä tai asiassa on mahdollista mennä. (Vilkka, 2021.)

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa on mahdollista kerätä tutkimusaineistoa usealla eri tavalla. Yleisesti tutkimusaineistoksi valitaan ihmisten kokemukset keskustelun muodossa, eli haastattelun muodossa. Laadullisen tutkimuksen tutkimushaastattelumuotoja ovat avoin haastattelu, teemahaastattelu sekä lomakehaastattelu. Yleensä tutkimushaastatteluja tehdään yksilöhaastatteluina ja se soveltuu henkilöiden omakohtaisten kokemusten tutkimiseen. (Vilkka, 2021.)

5.3 Aineistonhankintamenetelmät

5.3.1 Aineiston keruumenetelminä haastattelu ja kysely

Tämän tutkimuksen aineisto muodostui esihenkilöhaastatteluista ja niitä seuranneesta kyselystä. Haastattelut toimivat pohjana kyselyn teemoille. Viidestä sähköpostitse kutsutusta (liite 1.) esihenkilöstä kaksi osallistui haastatteluihin. Haastatteluiden jälkeen kyselylomake jaettiin yksiköiden esihenkilöiden kautta heidän alaisilleen, ja kyselyyn saatiin seitsemän vastausta. Kyselyn laajat, avoimet kysymykset tuottivat runsasta ja yksityiskohtaista tietoa, jonka vuoksi rajallinenkin vastaajamäärä osoittautui riittäväksi tutkimuskysymysten analysoimiseksi.

Haastattelut suunniteltiin ennalta ja tutkimukseen kohteeseen perehdyttiin sekä teoriassa, että käytännössä. Tavoitteena oli saada kehittämiskysymysten näkökulmasta katsottuna

luotettavaa tietoa. Haastatteluiden ajankohdat sovittiin etukäteen hyvissä ajoin haastateltavien kanssa. Haastatteluun osallistuville korostettiin sähköpostikutsussa sekä haastattelun alussa, että haastatteluissa annettuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2022, 43.) Haastattelun teemoina on yhteisölliseen asumiskokonaisuuteen liittyvät vaiheet, työn organisoituminen, muutosjohtaminen sekä jatkokehittämiseen liittyvät ajatukset. Teemahaastattelussa haastattelijan tehtävä on huolehtia, että haastateltava pysyy ennalta asetetuissa teemoissa (Vilkkä 2021.)

Haastattelut toteutettiin tammikuussa 2025 Teams-etäyhteydellä. Tutkimuksen haastattelut toteutettiin puolistrukturoidusti. Haastattelun alussa haastateltaville kerrottiin tutkimuskysymykset ja haastattelu aloitettiin pyytämällä haastateltavia kertomaan omin sanoin, miten he ymmärtävät avainsanat, jotka olivat yhteisöllinen asuminen ja sosiaalinen toiminta. Haastattelua ohjasivat etukäteen valitut kolme pääteemaa - juurruttamisen vaiheet, työn organisoituminen ja jatkokehittäminen - jotka johdettiin tutkimuskysymyksistä. Ennalta laaditut haastattelukysymykset (liite 2.) toimivat runkona, mutta haastatteluiden aikana kysymyksiä oli mahdollista tarkentaa ja syventää haastateltavien vastausten mukaisesti. Puolistrukturoidulle haastattelulle ominaista on vastaajien tulkintojen ja merkitysten korostaminen sekä näiden merkitysten syntyminen haastattelijan ja haastateltavan välisessä vuorovaikutuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 39). Haastattelijan roolina oli tuoda esiin haastateltavien henkilökohtaisia käsityksiä, ajatuksia, tunteita ja kokemuksia (Hirsjärvi & Hurme 2022, 41).

Haastatteluiden jälkeen yhteisöllisen asumisen hoitohenkilökunnalle lähetettiin esihenkilöiden välityksellä kutsu sähköiseen kyselyyn. Kyselylomakkeen suunnittelussa noudatettiin hyviä käytäntöjä: kysymykset muotoiltiin vastaajille tutulla tavalla ja saman aiheiset kysymykset ryhmiteltiin loogisesti, taustakysymysten ollessa lopussa (Vilkkä, 2021). Keskeistä oli, että kysymykset pohjautuivat haastatteluissa nousseisiin teemoihin ja olivat relevantteja tutkimuksen tavoitteen saavuttamiseksi. Lomakkeen huolellinen suunnittelu sisälsi myös testausvaiheen, jossa kolme henkilöä antoi palautetta. Erityisen arvokasta oli ei-hoitoalan ammattilaisen näkökulma, jonka avulla kysymyksiä saatiin selkeytettyä. Lopullinen lomake sisälsi 15 kysymystä, joista kymmenen oli avoimia ja viisi monivalintaa, jättäen vastaajille vapauden päättää vastausten laajuudesta avoimissa kysymyksissä (Heikkilä 2014, 46, 58.)

Kyselylomakkeen liitteeksi laadittiin saatekirje (liite 3.), jotta kyselytutkimukseen osallistuvalla kävi selväksi, mistä tutkimuksessa oli kyse ja osallistujan oli mahdollista tämän perusteella päättää halusiko hän osallistua tutkimukseen vai ei. Saatekirjeellä pyrittiin herättämään luottamusta ja vastausmotivaatiota. (Ojasalo, Moilanen & Ritakoski 2015, 133; Heikkilä 2014, 59.) Kyselylomakkeen linkki (liite 4.) toimitettiin sähköpostitse työelämäkumppanin toimesta yhteisöllisen asumisen yksiköiden henkilökunnalle helmikuussa 2025 ja vastausaikaa oli kaksi viikkoa. Kyselyn avulla haluttiin selvittää, miten muutos yhteisölliseen asumiseen on toteutunut työntekijöiden näkökulmasta, mikä on onnistunut ja miten muutos on vaikuttanut

henkilökunnan ja asukkaiden toimijuuteen. Kyselylomakkeen kysymysten tulee vastata tutkimussuunnitelmassa esitettyä tutkimustehtävää, jotta tutkimus on pätevä. (Vilka, 2021).

Tutkimuksen lopuksi haastateltavilta ja kyselyyn osallistuneilta kerättiin palautetta tutkimusprosessista. Haastateltavat antoivat palautteensa suullisesti haastattelun päätteeksi. Haastateltavien palaute oli pääosin positiivista, ja haastattelukysymysten koettiin olevan hyvin aiheeseen sopivia. Myös kyselyyn vastanneilta pyydettiin palautetta. Suurin osa vastaajista piti kysymyksiä helposti ymmärrettävinä. Väittämä "vastaaminen oli nopeaa ja helppoa" sai keskimäärin 3,8 tähteä viidestä. Vapaamuotoisessa sanallisessa palautteessa ilmeni hieman ristiriitaisia näkemyksiä. Yksi vastaaja koki kysymykset liian laajoiksi, kun taas kaksi muuta vapaan palautteen antajaa kuvailivat kyselyä selkeäksi ja miellyttäväksi.

Alun perin kyselyyn odotettiin laajempaa osallistujajoukkoa, mutta lopulta siihen saatiin seitsemän vastausta. Huolimatta odotettua pienemmästä vastausmäärästä, nämä saadut vastaukset osoittautuivat laajuudeltaan ja syvällisyydeltään merkittäviksi. Niiden sisältämä yksityiskohtainen tieto ja monipuoliset näkökulmat mahdollistivat riittävän ja kattavan analyysin, jonka avulla pystyttiin vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Näin ollen, vaikka vastausmäärä ei vastannut alkuperäisiä odotuksia, vastauksien laatu kompensoi tämän ja mahdollisti mielekkään johtopäätösten tekemisen.

5.3.2 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissa olen hyödyntänyt temaattista analyysia, jonka yhtenä etuna on sen joustavuus. Temaattinen analyysi tarjoaa teoreettisen vapautensa ansiosta joustavan ja hyödyllisen tutkimustyökalun, joka mahdollistaa rikkaan ja yksityiskohtaisen sekä moniulotteisen ymmärryksen aineistosta. Temaattinen analyysi on menetelmä, jonka avulla oli mahdollista tunnistaa, analysoida sekä raportoida aineistossa olevia teemoja. (Braun & Clarke 2006, 78-79.)

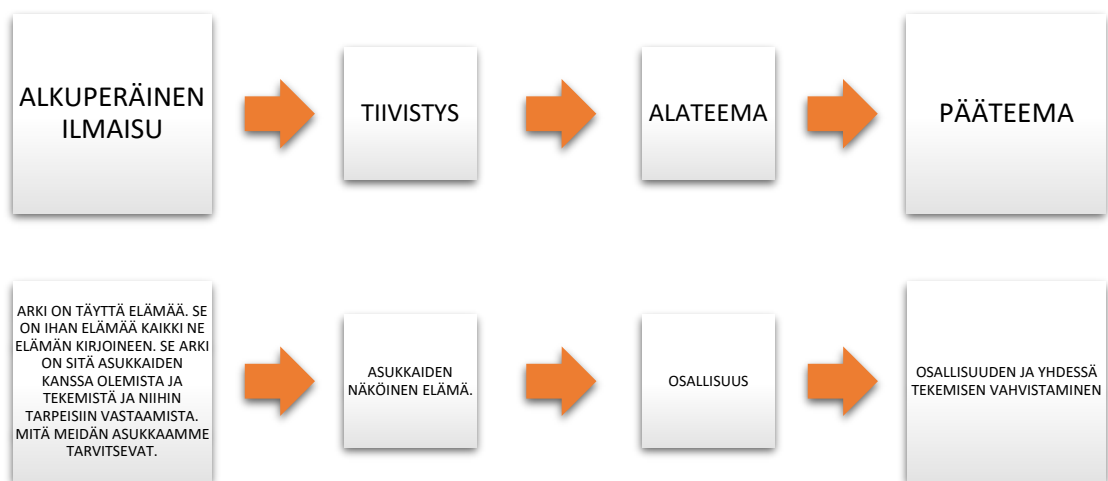
Ruusuvuori ym. (2015, 13) mukaan laadulliselle analyysille on tyypillistä, että aineisto ja tutkimusongelma käyvät tiivistä vuoropuhelua yhdessä. Aineistosta on vain harvoin saatavilla suoria vastauksia alkuperäisiin tutkimusongelmiin. Jotta on mahdollista päästä dialogiin aineiston kanssa, on opittava tuntemaan aineisto.

Temaattisen analyysin joustavuutta on se, että sen avulla on mahdollista määritellä teemoja useilla eri tavoilla. Tärkeää on, että tutkija on johdonmukainen siinä analyysin tekemisessä. (Braun & Clarke 2006, 82-83.) Temaattinen analyysi jakautuu kuuteen eri vaiheeseen, jotka on esitetty kuviossa 3.

Kuvio 3: Braun & Clarke (2006, 87) temaattisen analyysin vaiheet.

Analysoidessani tutkimukseni aineistoa yhdistin haastatteluiden ja kyselyn tulokset. Tutustuin aineiston sisältöön perusteellisesti lukemalla sen läpi kahteen kertaan ennen teemoittelun aloittamista. Tämän tutustumisvaiheen aikana tein itselleni muistiinpanoja ja pohdin mahdollisia teemoittelun suuntaviivoja. (Braun & Clarke 2006, 87.)

Kuvio 4: Esimerkki alkuperäisten ilmaisujen pelkistämisestä teemoiksi

Kun olin tutustunut aineistooni ja muodostanut alustavan listan ideoista, loin itselleni alkukoodit analysoitavasta aineistoista. Nämä koodit tunnistavat aineistosta tärkeitä piirteitä, jotka voivat liittyä aineiston sisältöön tai sen piileviin rakenteisiin. Koodit viittaavat aineiston pienimpiin osiin, joita voidaan arvioida merkityksellisellä tavalla tutkittavan ilmiön kannalta. (Braun & Clarke 2006, 88; Teräs & Toiviainen 2014, 86.)

Seuraavaksi siirryin yksittäisten koodien tarkastelusta laajempaan teemojen tunnistamiseen. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että aiemmin luodut koodit ryhmiteltiin ja järjesteltiin sen

mukaan, miten ne liittyvät toisiinsa ja muodostivat mahdollisia teemoja. Jokaisen tunnistetun teeman alle koottiin kaikki asiaankuuluvat aineistosta poimitut kohdat, joille on annettu kyseiseen teemaan liittyviä koodeja. Näin ollen oli mahdollista tutkia koodeja kokonaisuutena ja miettiä, miten eri koodit voisivat yhdessä muodostaa merkityksellisen, laajemman teeman. Tavoitteena oli löytää aineistosta toistuvia kuvioita ja yhdistäviä tekijöitä, jotka auttavat ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä syvällisemmin ja kokonaisvaltaisemmin. (Braun & Clarke 2006, 89; Teräs & Toiviainen 2014, 86.)

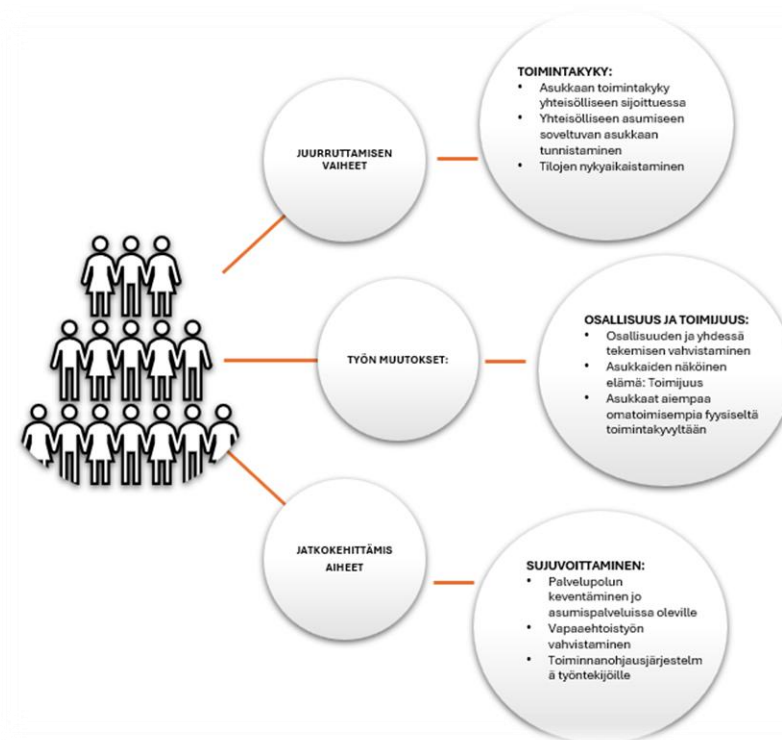
Asiakkaan yksilöllisen toimintakyvyn huomioiminen sijoittaessa	Reaaliaikainen käyntien seuranta ja oikea-aikaisuus asiakkaan avussa.	Asukkaan itsemääräisoikeuden ja toimijuuden toteutuminen yksikössä	Sosio-kulttuurinen ohjaaja	Yhdessä tekeminen	Asukkaiden toiveiden kuuntelu
Asukkaiden toimintakyky ei vastaa yksikön profiilia	Onko yhteisöllinen asuminen muistisairaalle oikea palvelumuoto	Asukkaiden näköinen elämä, jossa asukkaat määrittelevät päivän kulun	Yksilöllinen kohtaaminen ja tarpeiden huomioiminen	Käyntiaikojen seuranta	Hybridiasumisen mahdollisuus, jotta asukkaan ei tarvitse palvelutarpeen muuttuessa muuttaa
Toimintakyvyn ylläpitäminen ja kuntouttaminen	Hoidontarpeen arviointi avuntarpeen muuttuessa	Asukkaan tulee pärjätä yhden hoitajan avuin ja osata hälyttää tarvittaessa apua	Asiakkaan muistin tulee olla suhteellisen hyvä, jotta hän pärjää	Onko yhteisöllinen asuminen muistisairaalle oikea palvelumuoto	Asumispaikkojen määrä ei kasva suhteessa tarvisijoihin
Palvelupolun keventäminen palveluissa oleville	Erilaiset yhteisöllisen asumisen yksiköt, erilaisiin asiakkaiden tarpeisiin	Kotihoidon sovellus käyntien tilastointiin ja kirjaukseen	Erilaisia yhteisöllisen asumisen muotoja, kaikki eivät viihdy kerrostalossa	Tilojen nykyaikaistaminen ja hoitajien riittävyys	Vapaaehtoisten toimijoiden puute

Kuvio 5: Esimerkki, miten aineistoa on pilkottu pienempiin osiin, jonka jälkeen koodit jaoteltiin vielä kolmen tutkimuskysymyksen alle. Jaottelun jälkeen jokaisesta on poimittu kolme olennaista asiaa, vastaamaan tutkimuskysymykseen.

Kun alustava hahmottelu mahdollisista teemoista oli tehty, alkoi tämän jälkeen teemojen tarkentaminen ja hiominen. Tämä prosessi paljastaa, jos osa alustavista teemoista ei kestä kriittistä tarkastelua. Tällöin ne saattavat osoittautua liian heikosti tuetuiksi aineistossa tai niiden sisällöt voivat olla liian monimuotoisia, jolloin niitä ei voida pitää itsenäisinä teemoina. Kaksi tai useampi aluksi erillisenä pidettyä teemaa voivat kuitenkin sulautua yhdeksi, kun niiden väliset yhteydet ja päällekkäisyydet tulevat selvemmiksi. Lisäksi jotkin teemat saattavat vaatia pilkkomista useammaksi erilliseksi teemaksi, kun niiden sisäiset erot ja alateemat tarkentuvat. Tämän vaiheen tavoitteena oli varmistaa, että lopulliset teemat ovat selkeitä, johdonmukaisia ja kattavasti aineiston tukemia. (Braun & Clarke 2006, 91; Teräs & Toiviainen 2014, 86.)

Seuraavaksi oli vuorossa teemojen määrittely ja tarkentaminen, jotta analyysi saatiin viimeistelyä. Teemoista muodostettiin selkeitä ja johdonmukaisia kokonaisuuksia, joiden avulla analysoitiin niihin liittyvää dataa. Oli tärkeää pyrkiä välttämään liian laajoja ja monimutkaisia teemoja, jotka mahdollisesti hämärtävät analyysin tuloksia. Tämän saavuttamiseksi palattiin kunkin teeman alle koottuihin dataotteisiin ja järjestettiin ne loogiseksi ja yhtenäiseksi

kokonaisuudeksi, joka sisälsi selkeän narratiivin. Tässä vaiheessa ei pelkästään kuvattu aineiston sisältöä, vaan myös tunnistettiin niiden merkityksellisyys ja perusteltiin, miksi ne olivat tärkeitä tutkittavan ilmiön kannalta. (Braun & Clarke 2006, 92; Teräs & Toiviainen 2014, 86.)

Kuvio 6: Aineistoanalyysin pää ja alateemat.

Viimeisessä vaiheessa tutkija keskittyy analyysin viimeistelyyn ja raportin kirjoittamiseen. Teemaattisen analyysin kirjoittaminen on prosessi, jossa aineistosta johdettua moniulotteista tarinaa kerrotaan vakuuttavalla tavalla. Tavoitteena on, että lukija vakuuttuu analyysin laadusta ja pätevyyydestä. On ensiarvoisen tärkeää, että analyysi, mukaan lukien aineiston esittely, muodostavat tiiviin, johdonmukaisen, loogisen ja kiinnostavan kuvauksen aineiston kertomasta tarinasta, niin teemojen sisällä kuin niiden välisistä suhteista. Kirjoituksen tulee sisältää riittävästi todistusaineistoa teemojen olemassaolosta datassa, eli riittävästi aineistotteita, jotka osoittavat teeman yleisyyden ja merkityksen. (Braun & Clarke 2006, 93; Teräs & Toiviainen 2014, 86.)

Haastattelut ja kyselyt, vaikka ne ovatkin erillisiä tiedonhankintamenetelmiä, osoittautuivat tässä tutkimuksessa erittäin yhteensopiviksi ja toisiaan tukeviksi. Niiden avulla kerätty tieto kohdistuu samoihin keskeisiin tutkimuskysymyksiin, mutta tarjoaa niihin erilaisia näkökulmia. Haastattelut tuovat esiin yksilöllisiä tarinoita ja merkityksiä, kun taas kysely valottaa ilmiötä laajemman joukon kokemusten kautta. Näiden tulosten yhdistäminen ei ainoastaan täydennä toisiaan, vaan myös luo huomattavasti rikkaamman ja monipuolisemman ymmärryksen tutkitavasta ilmiöstä.

6 Tulokset

Haastatteluihin osallistuneet edustivat esihenkilötasoa ja toivat näin johtamisen näkökulmaa aiheeseen. Kyselyyn vastasi seitsemän henkilöä, joista kaksi oli lähihoitajia ja kaksi sairaanhoitajia. Yksi vastaajista toimi vastaavana sairaanhoitajana, ja kahden muun vastaajan ammattinimike jäi anonyymiksi. Yhteenvetona vastaajista voidaan todeta, että kyselyyn vastanneilla oli vaihteleva määrä kokemusta yhteisöllisestä asumisesta, ja osa vastaajista toi esiin työyksikkönsä erityispiirteitä, jotka ovat saattaneet vaikuttaa heidän kokemukseensa.

Kyselyn vastaukset osoittavat, että yhteisölliseen asumiseen soveltuvien asukkaiden tunnistaminen on osoittautunut haasteelliseksi. Yksikköön sijoitetut asukkaat eivät kaikilta osin aina ole vastanneet yhteisöllisen asumisen henkilökunnan näkemykseen siitä, millainen asukkaan toimintakyvyn ja avuntarpeen tulisi muuttaessa olla. Asukasvalintaprosessissa on havaittu kehittämiskohteita, erityisesti muistisairaiden asukkaiden kohdalla, joiden sijoittaminen yhteisölliseen asumiseen ei ole osoittautunut toimivaksi ratkaisuksi. Muistisairailla asukkailla ei useinkaan ole pärjää yhteisöllisessä asumisessa, ja heidän muistamattomuutensa ja sekavuutensa on herättänyt negatiivisia reaktioita muissa asukkaissa. SAS-prosessin jäykkyys ja yhteisöllisen asumisprosessin hiomattomuus ovat myös vaikuttaneet asukasvalintojen onnistumiseen.

Tulosten mukaan yksikköön sijoitettujen asukkaiden toimintakyky ei aina ole vastannut yhteisöllisen asumisen profiilia, joka on tuonut haasteita sekä asukkaiden että henkilökunnan näkökulmasta. Kyselyyn vastanneet pitivät tärkeänä, että tulevaisuudessa luotaisiin tarkempi kuvaus siitä, ketkä soveltuvat yhteisölliseen asumiseen, jotta vältettäisiin liian raskashoitosten asukkaiden sijoittamista yksiköihin. Asiakkaan yksilöllisen toimintakyvyn huomioiminen sijoitusvaiheessa on tärkeää yhteisöllisessä asumisessa pärjäämisen kannalta.

YHTEISÖLLISEN ASUMISEN ESTEET:

- Muistia mittaavan testin (MMSE) tulos alle 20/30.
- Asiakkaalla on karkaamisen, harhailun tai eksymisen vaara.
- Psykkinen oireilu (harhat, vaeltelu, aggressiivisuus) eivät ole hoitotasapainossa.
- Asiakas ei osaa soittaa soittokelloa, eikä heikentyneen kognition vuoksi enää oppisi.
- Asiakas tarvitsee kahden hoitajan apua päivittäisiin toimiinsa.
- Asiakas ei kykene liikkumaan ilman toisen henkilön apua.
- Yöllinen avuntarve on säännöllistä.

Kuvio 7: Kuvassa tiivistettynä esteet yhteisölliselle asumispalvelulle.

Yhteisöllisen asumisen ja ympärivuorokautisen palveluasumisen välillä asukkaiden avuntarpeessa on selkeä eroavaisuus. Yhteisöllisessä asumisessa asukkaan tulee olla toimintakyvyltään parempikuntoisempi ja pärjätä itsenäisemmin (kykenevät liikkumaan itsenäisesti, käyttämään soittokelloa, eikä heillä tulisi olla eksymis- tai harhailutaipumusta). Yhteisöllinen asuminen soveltuu parhaiten henkilöille, joilla on vielä omaa toimintakykyä jäljellä eivätkä he tarvitse jatkuvaa hoitajan läsnäoloa. Asukkaiden muistin tulisi olla suhteellisen hyvä. Asukasvalintaprosessissa tulisi kiinnittää huomiota fyysiseen, psyykkiseen sekä sosiaaliseen toimintakykyyn. Asukkaiden tulisi pärjätä yhden hoitajan avuin, eikä heillä tulisi olla säännöllisen yöhoidon tarvetta. Lievä muistisairaus voi olla mahdollista, mutta ennen sijoittamista tulee varmistua, että asiakkaalla on turvallinen olo yksinkin. Liian pitkälle edennyt muistisairaus, aggressiivisuus tai vaeltelu voivat aiheuttaa häiriötä tai pelkoa muille asukkaille sekä asukkaalle itselleen.

Opinnäytetyön tulokset korostavat tilojen nykyaikaistamisen tarvetta yhteisöllisessä asumisessa. Haastattelu- ja kyselyaineiston perusteella nykyiset tilat eivät vastaa asukkaiden tarpeita, joka heikentää palveluiden toimivuutta eikä asumispalvelupaikkojen määrä kasva samassa suhteessa kuin tarve kasvaa, joka korostaa tarvetta kehittää entistä joustavampia asumisratkaisuja. Vastauksista nousi esiin hybridiasumisen malli, jossa asukkaan olisi mahdollista jatkaa asumista samassa yksikössä, vaikka hänen toimintakykynsä laskisi ja hän tarvitsisi ympärivuorokautista hoitoa. Lisäksi vastauksista nousi esiin tarve parantaa yhteisiä tiloja yhteistoimintoihin. Vastaajien mielestä hyvin suunnitellut ja varustellut yhteiset tilat edistäisivät yhteisöllisyyttä ja tukisivat asukkaiden sosiaalista hyvinvointia.

Tulosten mukaan yhteisöllinen toiminta, kuten pizzailtojen, karaokeiltojen ja ohjatun toiminnan järjestäminen, on tärkeä osa hoitajien työtä. Hoitajat osallistuvat erilaisten aktiviteettien (musiikkihetket, pelailu, ulkoilu) järjestämiseen ja tukevat asukkaiden osallistumista heidän omien mieltymystensä mukaisesti. Hoitajat pyrkivät aktivoimaan asukkaita ja kutsumaan heitä mukaan yhteisöllisiin toimintoihin sekä tukevat heidän osallistumistaan asukaskokouksiin ja toiminnan yhteiseen suunnitteluun. Hoitajien tehtävänä ei ole päättää asukkaiden puolesta aktiviteetteja, vaan asukkaat itse määrittelevät mikä heitä kiinnostaa ja mitä he haluavat tehdä.

Hoitajat edistävät yhteisöllisyyttä järjestämällä yhteisiä ruokailuja ja muita sosiaalisia tapahtumia sekä kannustavat asukkaiden ja omaisten vuorovaikutusta olemalla aidosti läsnä asukkaiden arjessa. Hoitajat huomioivat asukkaiden yksilölliset tarpeet ja tukevat heitä osallistumaan toimintaan omien voimavarojensa mukaan, edistäen näin asukkaiden hyvinvointia. Jos asukas ei halua osallistua ryhmätoimintaan, on hoitajan mahdollista pitää asukkaan kanssa kahdenkeskinen tuokio. Yhteisöllinen asuminen tuo hoitajien työhön monipuolisuutta ja mahdollisuuksia. Hoitajien rooli on keskeinen yhteisöllisen asumisen toimivuuden kannalta, tarjoten perushoidon lisäksi sosiaalista hyvinvointia ja osallisuutta.

Yhteisöllisen asumisen tiimit ovat kehittyneet merkittävästi ja hoitajat ovat omaksuneet asukaslähtöisemmän työskentelytavan, hoitajat kunnioittavat asukkaiden itsemääräisoikeutta ja yksilöllisiä tarpeita. Ilmapiiri koetaan asukaslähtöisemmäksi kuin ympärivuorokautisessa asumispalvelussa. Hoitajat ymmärtävät asukkaiden vaihtelevat tarpeet ja toiveet, tukevat sosiaalista kanssakäymistä, pyrkivät ehkäisemään syrjäytymistä, pyytävät asukkaita aktiivisesti mukaan toimintoihin, antavat aikaa kohtaamisille sekä kartoittavat asukkaiden yksinäisyyttä ja mielialaa. Tämä edellyttää yksilöllistä lähestymistapaa ja asukkaiden vahvuuksien tunnistamista.

Ympärivuorokautisesta hoidosta siirtyneet hoitajat ovat kehittäneet työskentelytapojaan asukaslähtöisemmäksi ja toimijuutta vahvistavaksi, luopuen perinteisestä "puolesta tekijän" roolista, toimien asukkaiden kumppaneina. He tukevat asukkaiden itsenäisyyttä, mutta ovat kuitenkin valmiina avustamaan asukasta ja pyrkivät tunnistamaan asukkaiden voimavaroja. Hoitajien mielestä yhteisöllisessä asumisessa korostuu asukkaiden itsemääräisoikeus ja omien toiveiden toteuttaminen ympärivuorokautista asumispalvelua paremmin. Hoitajat ovat keskeisessä roolissa yhteisöllisyyden edistämisessä. Heidän tulee luoda ilmapiiri, jossa asukkaat kokevat olonsa turvalliseksi ja jossa sosiaalinen kanssakäyminen on luontevaa.

Vastaajat nostivat esiin vapaaehtoistyön vahvistamisen merkityksen yhteisöllisen asumisen kehittämisessä tulevaisuudessa. Vapaaehtoistyöllä voisi tuoda merkittävää lisäarvoa asukkaiden elämään ja tukea yhteisöllisyyden toteutumista, tuoden uusia sosiaalisia kontakteja ja elävöittäen arkea.

Vastaajat pohtivat myös toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönoton tärkeyttä yhteisöllisen asumisen kehittämisessä tulevaisuudessa. Lisäksi koettiin, että nykyinen laskutusikäytäntö ei välttämättä vastaa todellista palvelun käyttöä, sillä hoitajat tarjoavat usein enemmän apua kuin on suunniteltu, eikä kaikkea aina välttämättä muisteta tilastoida. Tämä voi aiheuttaa epätasaisuutta maksuissa ja näkyvyysongelmia hoitajien työajankäytössä. Laskutuksen tulisi perustua toteutuneisiin käynteihin, joka edellyttäisi tarkkaa tilastointia ja palvelusuunnitelmien päivittämistä.

7 Johtopäätökset

7.1 Yhteisöllisen asumiskokonaisuuden juurruttamisen vaiheet

Yhteisöllisen asumisen asukkaan tunnistaminen ja asiakkaan toimintakyky: Asukasvalintaprosessia tulisi kehittää siten, että se ottaa paremmin huomioon asukkaiden yksilölliset tarpeet sekä toimintakyvyn, erityisesti muistisairaiden kohdalla. Yhteisöllisen asumisen juurruttaminen edellyttää sujuvaa asukasvalintaprosessia, jossa tunnistetaan potentiaaliset asukkaat ja arvioidaan heidän soveltuvuutensa yhteisölliseen asumiseen monipuolisesti.

Kotihoidon työntekijöillä on soveltuvien asukkaiden tunnistamisessa merkittävä rooli yhdessä asiakasohjauksen kanssa. Kotihoidolla on säännöllinen kontakti asiakkaaseen, jolloin kotihoito havaitsee muutoksia ikääntyneen toimintakyvyssä, sosiaalisessa aktiivisuudessa tai kotona selviytymisessä. Kotihoidon hoitajien tehtävänä on soveltuvien asiakkaiden tunnistaminen sekä yhteydenoton tekeminen asiakasohjaukseen. Asiakasohjaaja vastaa palvelutarpeenarvioinnista, jossa hän arvioi asiakkaan kokonaistilannetta sekä palveluntarvetta. Asiakasohjaaja selvittää yhdessä asiakkaan, omaisten sekä kotihoidon kanssa, onko yhteisöllinen asuminen paras vaihtoehto asiakkaalle.

YHTEISÖLLISEN ASUMISEN ASIAKAS:

- Asiakas tarvitsee päivittäisissä toiminnoissa toisen henkilön tukea, apua ja ohjausta.
- Asiakas kykenee liikkumaan itsenäisesti tai apuvälineen turvin ja selviytyy pääsääntöisesti yhden hoitajan avustamana.
- Toimintakyky on alentunut fyysisistä, psyykkisistä, sosiaalisista tai kognitiivisista syistä.
- Asiakas tarvitsee erityisestä syystä apua ja tukea asumisessa ja asumisensa järjestämisessä sekä hyötty yhteisöllisyydestä.
- Asiakas hyöttyy sosiaalista kanssakäymistä edistävästä toiminnasta ja yhteisöstä ja on itse halukas yhteisölliseen asumiseen.
- Pitkäaikainen yksinäisyys, ahdistuneisuus tai voimakas turvattomuuden tunne voivat estää asumisen asiakkaan omassa yksityiskodissaan.
- Asiakkaalla on psyykkiset, kognitiiviset ja sosiaaliset edellytykset asua yhteisöllisessä asumisessa.
- Yhteisölliseen asumiseen hakeminen tulee ajankohtaiseksi, kun kotiin annettavat palvelut eivät enää vastaa asiakkaan palvelujen tarpeeseen.

Kuvio 8: Yhteisöllisen asumisen asiakkaan tunnusmerkit kuvattuna.

Asiakasohjaaja ottaa huomioon saamansa tiedot kotihoidolta, asiakkaalta sekä omaisilta ja tekee arvion asiakkaan tarpeista, toiveista ja soveltuvuudesta yhteisölliseen asumiseen, peilaen niitä yhteisöllisen asumisen myöntämisen kriteereihin. Hyvinvointialueiden tehtävänä on määritellä kriteerit siihen, kenelle yhteisöllinen asuminen on tarkoitettu ja kenelle sitä voidaan myöntää. (Rissanen, Wikberg, & Komssi 2024, 22.) On olennaista, että hyvinvointialueet luovat selkeät ja yhtenäiset kriteerit yhteisölliseen asumiseen soveltuville asiakasryhmille. RAI-arviointivälineistön (Resident Assessment Instrument) hyödyntäminen tarjoaa tähän arvokasta tietoa, mutta on tärkeää muistaa, ettei yksittäiset mittariarvot saa missään tapauksessa ohittaa kokonaisvaltaista asiakkaan tilanteen arviointia.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialue hyödyntää palvelutarpeenarvioinnissa ja asumispalveluiden myöntämisessä RAI-välineistöä, joka on kehitetty iäkkäiden henkilöiden palvelutarpeenarvointiin, sekä mm. asiakassuunnitelman laatimiseen. RAI-arvioinnilla kartoitetaan asiakkaan terveydentilan ja hoidon keskeisempiä osa-alueita. Arviointiin kerätään tietoa mm. asiakkaan kognitiivisesta toiminnasta, arki-suoriutumuksesta, sosiaalisesta osallisuudesta, psyykkisistä oireista, lähipiirin antamasta tuesta sekä kuntoutumisen voimavaroista. RAI-välineistöjä on kehitetty eri käyttötarkoituksiin, joista myöhemmin käytän esimerkkinä InterRAI-HC-

arviointivälinettä, joka on tarkoitettu käytettäväksi säännöllistä palvelua saaville iäkkäille kotihoitoon asiakkaille. (THL 2024b.) Hyvinvointialueiden tehtävänä on määritellä selkeät kriteerit sille, kenelle yhteisöllinen asuminen on tarkoitettu.

Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella yhteisöllisen asumispalvelun myöntämisessä RAI:n mittareista kognitio (CPS), arkisuoriutumisen (ADL-H), palveluntarveluokitus (Maple5) ja mittari poistumisturvallisuuden arviointiin (EVAC) ovat sellaisia mittareita, jotka vaikuttavat palvelun myöntämiseen. Yhteisöllisessä asumisessa kognitio- mittarin eli CPS:n tulee olla vähintään 2 (0-6, nolla tarkoittaa hyvää kognitiota), kun taas ympärivuorokautisessa asumisessa CPS-arvon tulee olla vähintään 3. Arkisuoriutumisen eli ADL-H:n tulee olla yhteisöllisessä vähintään 2 ja ympärivuorokautisessa vähintään 4 (0-6. Nolla tarkoittaa hyvää arkisuoriutumista). Palveluntarveluokitus, Maple5 tulee olla yhteisöllisessä vähintään 2 ja ympärivuorokautisessa vähintään 4 (luokitus: 1-5. Mitä suurempi arvo, sitä suurempi avuntarve. 1 tarkoittaa vähäistä palvelutarvetta). Poistumisturvallisuudella eli EVAC:lla mitataan asiakkaan kykyä poistua palotilanteessa (1-9. 1 tarkoittaa, että henkilön kyky poistua palotilanteesta ei ole heikentynyt. 9 tarkoittaa, että henkilö tarvitsee runsaasti apua.). Vertailemalla yhteisöllisen ja ympärivuorokautisen asumisen mittariarvoja asiakkaan RAI-arvoihin sekä sanalliseen palvelutarpeenarvointiin, saadaan melko hyvä käsitys soveltuuko asiakas yhteisölliseen asumiseen.

RAI-järjestelmän mittarit ovat arvokkaita työkaluja, mutta niiden käyttö edellyttää koulutusta ja ymmärrystä siitä, miten niitä tulkitaan osana laajempaa palvelutarpeenarviointia. On tärkeää välttää liiallista luottamista yksittäisiin mittareihin ja korostaa kokonaisvaltaista asiakkaan tilanteen ymmärtämistä. Yhteisten ja läpinäkyvien käytänteiden luominen RAI-tiedon tulkintaan on välttämätöntä. Palvelutarpeenarvioinnissa ja hoidon arvioinnissa ja suunnittelussa tarvitaan yhteisiä, läpinäkyviä käytänteitä sille, minkälaisilla palveluilla asiakkaiden tarpeisiin vastataan. Käytettäessä RAI-järjestelmän mittareita kriteereinä, tulee muistaa, että mitkään yksittäiset mittariarvot eivät kerro yksinään asiakkaan kokonaistilannetta eikä yksittäinen mittarin tulos myöskään saa olla palvelun perusteena. (THL 2025c.)

Tilojen nykyaikaistaminen: Yhteisölliseen asumiseen soveltuvien asukkaiden määrä on rajallinen, joka korostaakin joustavien asumisratkaisujen tarvetta. Asumispaikkojen tulisi mahdollistaa asukkaan hoivan jatkuminen toimintakyvyn heikentyessä, ihannetapauksessa samassa yksikössä siirtymällä ympärivuorokautiseen hoitoon ilman muuttoa. Laki edellyttää tilojen esteettömyyttä ja turvallisuutta sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Ympäristöministeriön ja Valviran ohjeistukset korostavat asunnon tarkoituksenmukaisuutta, yhteisiä tiloja sekä yksityisyyden suojaa. Hyvinvointialueilla on kuitenkin vielä haasteita soveltuvien kiinteistöjen tunnistamisessa.

Hybridimallit, joissa samassa rakennuskokonaisuudessa yhdistyvät yhteisöllinen ja ympärivuorokautinen asuminen, voivat olla tulevaisuuden ratkaisu joustavuuden lisäämiseksi.

Hyvinvointialueiden tulisi aktiivisesti kartoittaa ja kehittää kiinteistökantaansa vastaamaan yhteisöllisen asumisen tarpeita. Esteettömyyden ja turvallisuuden varmistaminen on perusedellytys laadukkaalle yhteisölliselle asumiselle. Laki edellyttää, että yhteisöllisen asumisen kohteessa asuminen on esteetöntä sekä turvallista, asukkaalla on hänen tarpeitaan vastaava asunto ja asukkaille on tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Ympäristöministeriö on asettanut minimiehdot tarpeita vastaaville asunnoille ja asuinhuoneiston tulee olla kooltaan vähintään 20 neliometriä ja huoneistossa on oltava asumisen kannalta tarkoituksenmukaiset tilat ja varustus. Tällä tarkoitetaan sitä, että huoneistossa tulee olla wc-tila sekä riittävä varustus ja tila ruoanvalmistamista varten. (Rissanen, Wikberg, & Komssi 2024, 7.)

Valviran ohjeistuksen mukaan yhteisöllisen asumisen tilojen on oltava esteettömiä ja turvallisia, samalla turvaten asukkaiden yksityisyyden. Yksikössä tulee olla yhteisiä tiloja, jotka mahdollistavat asukkaiden toiveiden ja tarpeiden mukaisen sosiaalisen kanssakäymisen. Tällaisia tiloja ovat esimerkiksi erilaiset ruokailutilat, asukkaiden tarpeita vastaava piha-alue sekä oleskelutilat. Lisäksi asunnon on tuettava asukkaiden itsenäistä selviytymistä ja apuvälineiden käyttöä sekä mahdollistettava avustaminen ja asiakasturvallisuuden toteutuminen (Rissanen, Wikberg, & Komssi 2024, 7.) Samassa rakennuskokonaisuuteen kuuluvissa tiloissa on mahdollista toteuttaa sekä ympärivuorokautista sekä yhteisöllistä asumista. Kokonaisuuteen voi kuulua näiden lisäksi myös tavallisia asuntoja, joiden asukkailla ei ole vielä toimintakyvyn laskusta johtuvaa palvelujen tarvetta. Yhteisöllisestä asumisesta siirtyminen ympärivuorokautiseen palveluasumiseen olisi mahdollisuuksien mukaan toteuttava siten, ettei asukkaan tulisi siirtyä toiseen asuntoon sen vuoksi, että saisi ympärivuorokautisen palveluasumisen palveluita. (STM 2024b, 185.)

Yhteisöllisen asumisen toteuttamiseksi hyvinvointialueet tarvitsevat soveltuvia kiinteistöjä, jotka eroavat tarpeiltaan olemassa olevista ympärivuorokautisen palveluasumisen rakennuksista. Isolla osalla hyvinvointialueita ja kuntia ei ole tällä hetkellä tarkkaa näkymää siitä, kuinka paljon niillä on kiinteistökantaa, joka soveltuu yhteisölliseen asumiseen. (Rissanen, Wikberg, & Komssi 2024, 7.)

7.2 Yhteisöllisen asumiskokonaisuuden vaikutukset hoitajien työhön

Kyselyn ja haastatteluiden tulosten perusteella yhteisöllinen asumiskokonaisuus on muuttanut hoitajien työnkuvaa. Uudessa roolissa korostuvat asukkaiden toimijuuden tukeminen, yhteisöllisyyden edistäminen sekä moniammatillinen osaaminen. Yhteisöllinen asuminen onkin vaikuttanut olennaisesti siihen, miten hoitajat voivat tukea asukkaiden näköistä elämää ja vahvistaa heidän toimijuuttaan.

Jyrkämä (2022) huomauttaa ikääntyneiden hoidon tutkimuksessa, että toimintakykyä on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti, huomioiden yksilön ominaisuuksien lisäksi hänen toimintansa arjessa, kohtaamansa tilanteet, vallitsevat käytännöt sekä suhde ympäristöön ja muihin ihmisiin. Asukkaan toimijuus voi ilmetä monin tavoin, aktiivisuutena tai jopa vetäytymisenä ja passiivisuutena. Erityisesti muistisairailla toimijuus voi Jyrkämän (2022) mukaan näyttäytyä poikkeavana käyttäytymisenä, joka joskus tulkitaan häiriökäyttäytymisenä.

Toimijuuden viitekehys tarjoaakin laajan näkökulman asukkaan toimintakykyyn, ulottaen sen yksilöllisten ominaisuuksien lisäksi arjen toimintoihin ja ympäristöön. Hoitajilla on tässä keskeinen rooli tukiessaan asukkaiden itsenäisyyttä ja elämänhallintaa. Yhteisöllinen asuminen haastaa perinteiset hoitotyön mallit, edellyttäen hoitajilta uudenlaista ajattelutapaa, jossa perushoidon sijaan korostuu asukkaan aktiivinen osallistuminen omaan elämäänsä ja päätöksiin. Tämä vaatii hoitajilta kykyä löytää tasapaino itsenäisyyden tukemisen ja tarvittavan avun antamisen välillä.

Hoitajat tukevat aktiivisesti asukkaiden voimavaroja, kannustavat osallistumaan toimintaan ja luovat turvallisen sosiaalisen ympäristön. Vanhustyön arjessa korostuvat ikääntyneiden kuuluksi tuleminen, heidän arvostamisensa ja toimijuutensa tukeminen. Hoitajat mahdollistavat asumisen omissa asunnoissa samalla edistäen osallistumista yhteisölliseen toimintaan. Tämä edellyttää heiltä taitoa tasapainottaa itsenäisyyden tukeminen ja sosiaalisen kanssakäymisen edistäminen, luoda yhteisöllisyyttä ja aktivoida asukkaita heidän omia toiveitaan ja kiinnostustaan kunnioittaen. Yhteiset ruokailut ja sosiaaliset tapahtumat ovatkin avainasemassa yhteisöllisyyden rakentamisessa.

Asukkaan toimintakyvyn ylläpitämisessä ammattilaisten rooli on merkittävä. Hoiva ja huolenpito tulee toteuttaa asukasta kannustaen ja ohjaten toimimaan omien voimavarojensa mukaisesti. Toimintakykyä edistävä työote rohkaisee asukkaita mahdollisimman itsenäiseen toimintaan päivittäisissä askareissa, kuten pukeutumisessa, liikkumisessa ja ruokailussa, säilyttäen heidän toimintakykynsä ja elämänhallintansa. Lisäksi asukkaat saavat yksilöllistä neuvontaa ja ohjausta osallistuakseen omaan hoitoonsa ja palveluitaan koskevaan päätöksentekoon (Laitila-Phande, 2024, 26.)

Yhteisöllinen asuminen edellyttää hoiva- ja hoitotyön ammattilaisilta laajaa gerontologista osaamista, joka ylittää perinteisen hoitotyön yleisosaamisen. Tieto vanhenemisen vaikutuksista yksilöön, perheeseen ja yhteisöön on välttämätöntä. Salinin (2022) mukaan ikääntyneiden parissa työskentelevien sote-ammattilaisten monipuolinen rooli kattaa seitsemän keskeistä tehtävänkuvaa: vuorovaikutuksen osaaja, asiantuntija, organisoija, yhteistyössä toimija, kehittäjä, hyvinvoinnin edistäjä sekä vastuullinen ammattilainen. Tämä korostaa jatkuvan koulutautumisen ja kehittymisen tarvetta gerontologisen hoitotyön alueella.

Hoitajat tukevat asukkaiden voimavaroja ja kannustavat heitä osallistumaan toimintaan heidän omien toiveidensa mukaisesti, luoden turvallisuuden tunnetta ja tukee sosiaalista kanssakäymistä. Vanhustyön arki kiteytyykin siihen, miten ikääntyneet kohdataan, miten heidän voimavaransa tunnustetaan ja miten heidän selviytymiskykyään vahvistetaan. Keskeistä on ikääntyneiden kuulluksi tuleminen, arvostus, näkyväksi tuleminen omana itsenään sekä heidän toimijuutensa ja osallisuuden tukeminen, joka mahdollistaa merkityksellisen elämänsisällön kokemukset. (Kokko & Heimonen 2022.)

Ikääntyneillä on itsemääräämisoikeus osallistua omaa hoitoaan ja hoitopaikkaansa koskevaan päätöksentekoon. Tämän kunnioittaminen on eettisesti kestävän hoidon perusta. Hoidon tulee pohjautua ikääntyneen omiin tarpeisiin ja toiveisiin, heidän arvojaan kunnioittaen. Hyvään hoitoon kuuluvat turvalliset, ammattitaitoiset ja tutut toimijat sekä riittävä aika hoivan ja hoidon toteuttamiseen. Asukkaan itsemääräämisoikeuden toteutuminen yhteisöllisessä asumisessa vaatii hoitajilta herkkyyttä kuunnella ja ymmärtää asukkaiden toiveita sekä läpinäkyviä ja osallisuutta tukevia päätöksentekoprosesseja. Osallistumisoikeus onkin olennainen osa ikääntyneen itsemääräämisoikeutta, erityisesti arjen tilanteissa, joissa itsemääräämisoikeutta mahdollisesti rajoitetaan. (Jyrkämä & Nikander 2022.)

Kansallinen mielenterveysstrategia ja ikäohjelma korostavat ikääntyneiden mielen hyvinvoinnin ja osallisuuden merkitystä. Positiivisten tunteiden edistäminen, voimavarojen tunnustaminen ja elämän tarkoituksellisuuden tunteen vahvistaminen ovat tärkeitä. Vanhuuden yksipuolinen kuvaaminen vain menetyksenä voi vääristää käsitystä ikääntyneiden mielen hyvinvoinnista. Hyvinvointialueella onkin vastuu tarjota sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. (Kokko & Heimonen 2022.) Yhteisöllinen asuminen tarjoaa luontevan ympäristön tälle, ja hoitajilla on keskeinen rooli aktivoijina ja yhteisöllisyyden rakentajina, tukien mielen hyvinvointia osana kokonaisvaltaista hoitoa.

Muutos kohti yhteisöllisen asumisen periaatteita edellyttää hoitajilta pysyvää toiminnan muutosta. Sitoutuminen uuteen toimintamalliin on prosessi, joka vaatii muutoksen tarkoituksen, syiden ja keinojen ymmärtämistä. Tämä ymmärrys syntyy ajatustyön kautta, punniten eri vaihtoehtoja ja liittäen uutta tietoa aiempaan kokemusmaailmaan Yhteisöllisen asumisen periaatteiden juurruttaminen hoitajien työhön vie aikaa ja vaatii tukea. Muutosvastarinnan voittamiseksi on olennaista avata muutoksen taustoja ja antaa hoitajille mahdollisuus osallistua kehittämiseen. (Kallankari 2019.)

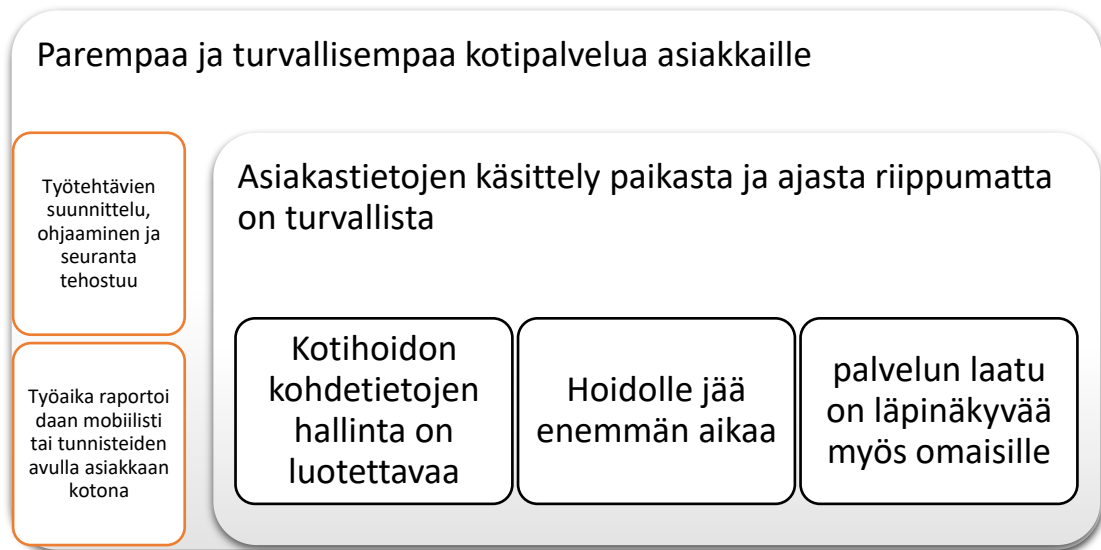
7.3 Yhteisöllisen asumisen kehittäminen tulevaisuudessa

Yhteisöllisen asumisen tulevaisuuden kehittämisen keskiössä on turvata asukkaiden turvallinen asuminen sekä mahdollistaa mielekäs ja aktiivinen arki. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on olennaista panostaa vapaaehtoistyön vahvistamiseen, toiminnanohjausjärjestelmien hyödyntämiseen hoitajien työn tukena sekä palvelupolun sujuvoittamiseen jo palveluissa oleville asukkaille.

Vapaaehtoistyön vahvistaminen yhteisöllisyyden resurssina: Yhteisöllisen asumisen onnistuminen rakentuu aktiiviselle yhteistyölle eri toimijoiden välillä. Vapaaehtoiset voivat tuoda merkittävää lisäarvoa osallistumalla toiminnallisen ohjauksen toteuttamiseen ja tarjoamalla asukkaille monipuolisia aktiviteetteja, joka rikastuttaa heidän elämäänsä ja edistää hyvinvointia sekä ehkäisee yksinäisyyttä. Hyvinvointialueilla on päävastuu sosiaalista kanssakäymistä edistävän toiminnan tarjoamisesta (STM 2024, 83), mutta tämä voidaan toteuttaa tehokkaasti yhteistyössä järjestöjen ja yksityisten palveluntuottajien kanssa.

Sosiokulttuurisen innostamisen onnistumisen perusta on aidon yhteisön rakentuminen, jossa jaetaan yhteiset tavoitteet paremmasta arjesta (Kurki 2000, 129). Yhteisöllisyyden luominen vaatii aktiivista panostusta henkilökunnalta ja asukkailta, ja sosiokulttuurinen lähestymistapa voi tukea näitä toimintatapoja. Vapaaehtoistyö voi tuoda lisäresursseja yksiköihin, mahdollistaen monipuolisemman toiminnan, kuten retket ja tapahtumat. (Laitila-Phande 2024, 7, 27-28.) Hyvä vapaaehtoistoiminta edellyttää kuitenkin koordinoitua, rekrytoitua, koulutusta ja yhteistyötä viranomaisten kanssa (HyTe 2024). Hyvinvointialueiden ja yksiköiden tulisi aktiivisesti luoda rakenteita vapaaehtoisten osallistumisen mahdollistamiseksi ja heidän toimintansa tukemiseksi.

Toiminnanohjausjärjestelmät hoitajien työn tukena ja palveluiden tehostajana: Toiminnanohjausjärjestelmien käyttöönotto on tärkeää palveluiden tehokkuuden, läpinäkyvyyden ja taloudellisen kestävyuden parantamiseksi. Esimerkiksi Kotihoito Mukana -sovelluksen kaltaiset mobiilisovellukset tehostavat toimintaa, vähentävät hallinnollista työtä ja vapauttavat ammattilaisten aikaa asiakastyöhön (CGI 2025). Nämä järjestelmät voivat parantaa palvelusuunnitelmien seuranta ja päivitystä sekä tiedon jakamista ja palveluiden laatua. Teknologian hyödyntäminen toiminnanohjauksessa voi merkittävästi parantaa resurssienhallintaa ja palveluiden laatua yhteisöllisessä asumisessa. Hyvinvointialueiden tulisi investoida ja ottaa käyttöön toimivia järjestelmiä, jotka tukevat henkilöstön työtä ja mahdollistavat asukaslähtoisemmän toiminnan.

Kuvio 9: Kotihoidon sovelluksen edut ja mahdollisuudet (CGI 2025).

Palvelupolun sujuvoittaminen asukkaan tarpeiden mukaisesti: Nykyinen SAS-prosessi koetaan usein raskaaksi ja aikaa vieväksi, erityisesti siirryttäessä palvelukokonaisuudesta toiseen. Palvelupolun keventäminen ja sujuvoittaminen voisi merkittävästi parantaa palveluiden tehokkuutta ja asukkaiden hyvinvointia. Byrokratian vähentäminen ja sujuvien siirtymien mahdollistaminen eri palvelumuotojen välillä on tärkeää resurssien tehokkaan käytön ja asukkaiden hyvinvoinnin kannalta. SAS-prosessin kriittinen arviointi ja kehittäminen onkin tarpeen.

Asiakkaan palvelutarpeen muuttumista on seurattava ja arvioitava säännöllisesti. Yhteisöllisessä asumisessa asukas voi asua elämänsä loppuun asti, jos palvelutarve ei merkittävästi muutu (Laitila-Phande 2024, 7). Toimintakyvyn merkittävästi alentuessa ja ympärivuorokautisen palveluasumisen tullessa tarpeelliseksi, on kuitenkin tehtävä uusi palvelutarpeenarviointi ja hallintopäätös. Sosiaalihuoltolaki korostaa asiakkaan etua arvioitaessa, onko mahdollista tuoda ympärivuorokautisen palveluasumisen palvelut nykyiseen kotiin vai onko siirtyminen toiseen asuntoon asiakkaan edun mukaista. (STM 2024, 185.) Jatkuva palvelutarpeen arviointi ja joustavat siirtymät eri palvelumuotojen välillä ovat avainasemassa asukkaiden hyvinvoinnin turvaamisessa. Asiakslähtöisyys korostuu erityisesti asumismuodon muutosta harkittaessa, jolloin asukkaan omat toiveet ja mielipiteet on otettava huomioon.

8 Pohdinta

Opinnäytetyön tulokset tuovat esiin yhteisöllisen asumisen keskeneräisyyden ja sen kehittämisen tarpeen. Olisi tärkeää, että asukasvalintaprosessi muotoutuisi asiakkaan yksilölliset tarpeet huomioivaksi kokonaisuudeksi. RAI-arvioinnin kaltaiset työkalut tarjoavat arvokasta tukea, mutta ne on implementoitava osaksi laajempaa kokonaisuutta, jossa korostuvat

ammattilaisten osaaminen ja yhteistyö. "Tutussa kodissa" -hankkeen loppuraportissa Aro (2022, 6) tuo esiin sosiaalihuoltolain asumispalveluiden uudistuksen merkittävänä toiminnanmuutoksena, joka edellyttää ajattelutavan muutosta kaikilla organisaatioilla: työntekijöiltä, lähiesihenkilöiltä ja ylimmältä johdolta. Tämä korostaa, että yhteisöllisen asumisen onnistunut implementointi ja sen tuomien mahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen eivät ole ainoastaan resurssikysymys tai uusien rakenteiden luomista, vaan se vaatii syvällistä kulttuurista muutosta organisaatioissa, jossa asiakaslähtöisyys, osallisuuden tukeminen ja uudenlaiset toimintatavat omaksutaan osaksi päivittäistä työtä ja johtamista. Tämän ajattelutavan muutoksen on oltava läpileikkaavaa, jotta yhteisöllisen asumisen potentiaali ikääntyneiden hyvinvoinnin edistäjänä voi toteutua käytännössä.

Opinnäytetyön tulokset korostavat yhteisöllisen asumisen merkitystä ikääntyneiden hyvinvoinnille. Tämän yhteydessä on olennaista tarkastella osallisuuden käsitettä, joka Isolan (2017, 16, 20) mukaan ei ole ainoastaan yksilöllinen tai rakenteellinen ominaisuus, vaan se rakentuu kokemuksena ja resurssina ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä ihmisen ja luonnon suhteessa. On huomionarvoista, että ikääntyneiden yhteisölliseen asumiseen liittyvässä tutkimuksessa osallisuus on harvoin ollut suoranaista tutkimuskohteena tai käsitteenä. Sen sijaan on tutkittu keskinäistä tukea, auttamista, sosiaalisia suhteita, turvallisuuden tunnetta ja osallistumista yhteisiin aktiviteetteihin. Nämä kaikki kuitenkin voidaan nähdä osallisuuden eri ulottuvuuksina, jotka ilmenevät yhteisöllisessä arjessa. Tulevaisuuden tutkimuksessa olisikin tärkeää nivoa näitä ilmiöitä nimenomaisesti osallisuuden käsitteeseen ja tutkia, miten yhteisöllinen asuminen voi parhaimmillaan edistää ikääntyneiden kokemusta osallisuudesta omassa elämässään ja yhteisössään.

Hyvinvointialueiden taloustilanne ja kiristyneet rahoitusmahdollisuudet aiheuttavat haasteita yhteisöllisen asumisen edistämiseksi. Valtiovarainministeriön taloudellisen ohjauksen lisäksi ARA:n erityisryhmien investointiavustusten pienentyminen, yleinen korkea korkotaso ja rakennuskustannusten nousu vaikuttavat (ja ovat jo vaikuttaneet) sekä uudiskohteiden sekä vanhojen kiinteistöjen korjausten toteutukseen. Uusissa kohteissa hyvinvointialueen tulee myös päästä sopuun kiinteistön hallinnan ja vuokrauksen järjestelyistä kiinteistön omistajan kanssa. (Rissanen, Wikberg, & Komssi 2024,7.)

Joustavien asumisratkaisujen, kuten hybridimallien, kehittäminen ja esteettömien tilojen varmistaminen ovat avainasemassa asukkaiden tarpeisiin vastaamisessa toimintakyvyn muuttuessa. Yhteisöllisen asumisen käytännön toteutusta voi kuitenkin merkittävästi hidastaa soveltuvien kiinteistöjen puute. Koska nykyinen rakennuskanta ei aina vastaa yhteisöllisen asumisen tarpeita, uudisrakentaminen on usein välttämätöntä. Iäkkäiden palveluissa yksityisen sektorin rooli on kasvanut, kattaen jo merkittävän osan ympärivuorokautisesta hoidosta. Siksi yhteisöllisen asumisen kehittämisessä on tärkeää huomioida eri toimijoiden mahdollisuudet

palveluntuottajina. Palveluasumisen rahoitukseen liittyvä sääntely voi kuitenkin muodostaa esteen nopealle uudistuotannolle. (STM 2024, 86-87.)

Yhteisöllinen asuminen ei ole ainoastaan asuinmuoto, vaan se luo myös uudenlaisen viitekehysten hoitajien työlle. Tutkimuksesta saadut tulokset vahvistavat, että yhteisölliseen asumiseen soveltuvat henkilöt, joilla on vielä omaa toimintakykyä jäljellä ja jotka pärjäävät yhden hoitajan avuin. Asukkaiden toimijuuden tukeminen ja moniammatillinen osaaminen korostuvat. Tämän lisäksi on tärkeää panostaa hoitohenkilöstön rooliin yhteisöllisyyden edistäjinä ja tukea heidän asukaslähtöistä työskentelytapansa. Hoitajien rooli muuttuu perinteisestä hoitajasta enemmän asukkaan kumppaniksi ja yhteisön mahdollistajaksi. Tämä edellyttääkin laaja-alaista gerontologista osaamista, itsemääräämisoikeuden kunnioittamista sekä kykyä luoda turvallinen ja aktivoiva sosiaalinen ympäristö. Mielen hyvinvoinnin tukeminen ja osallisuuden mahdollistaminen ovat olennainen osa hoitotyötä yhteisöllisessä asumisessa.

Tulevaisuudessa yhteisöllisen asumisen kehittäminen vaatii aktiivista panostusta sosiaalisen kanssakäymisen edistämiseen. Hyvinvointialueilla on päävastuu tämän toiminnan järjestämisestä, mutta yhteistyö järjestöjen ja vapaaehtoisten kanssa voi tuoda merkittävää lisäarvoa asukkaiden arkeen. Vapaaehtoistoiminnan systemaattinen organisointi ja hyödyntäminen edellyttävät hyvää koordinaointia ja resursseja.

Teknologian hyödyntäminen toiminnanohjauksessa ja palveluiden seurannassa tarjoaa mahdollisuuksia tehostaa toimintaa ja parantaa palveluiden laatua. Toiminnanohjausjärjestelmien avulla voidaan parantaa resurssien hallintaa, laskutuksen tarkkuutta ja tiedon jakamista eri toimijoiden välillä. Samalla on kuitenkin huomioitava, että teknologia ei saa korvata inhimillistä vuorovaikutusta ja asukaslähtöisyyttä.

Viimeisenä, mutta ei vähäisimpänä, opinnäytetyö nostaa esiin tarpeen kehittää nykyisiä prosesseja, kuten SAS-prosessia, jotta ne tukisivat paremmin sujuvia siirtymiä eri palvelumuotojen välillä ja vapauttaisivat resursseja asukastyöhön. Asiakaslähtöisyyden periaatteen tulisi ohjata kaikkea toimintaa, mukaan lukien palveluiden suunnittelua ja toteutusta.

Palvelurakenteen muutos edellyttää kokonaisvaltaista kehittämistä, tehokasta asiakaspolkua sekä riittäviä ympärivuorokautisia asumispalveluita. Toimiva ja oikea-aikainen asiakasohjaus on avainasemassa. Yhteisöllinen asuminen vaatii kuntayhteistyötä rakentamisessa, mikä voi olla pitkä prosessi kaavoituksen vuoksi. Yksityisten palveluntarjoajien lisääminen markkinoille on tarpeen, ja henkilöstöpulaan on löydettävä ratkaisuja osaavan työvoiman riittävyyden varmistamiseksi. (Keusote 2024a,58.)

Uusien toimintatapojen oppiminen vie energiaa ja voi aluksi olla hitaampaa, mikä voi houkuttaa palaamaan vanhoihin toimintatapoihin. Siksi uusien toimintojen vakiinnuttamiseen on panostettava riittävästi valvonnalla, ohjauksella ja kannustamisella. Ihmisen luontainen

taipumus toimia totutusti tekee uuden omaksumisesta hidasta. Vakiinnuttamisessa voidaan hyödyntää samoja johtamisen, motivoinnin ja sitouttamisen keinoja kuin muutoksen toteuttamisessa. Vakiinnuttamisvaiheen merkityksen ja haasteiden ymmärtäminen on tärkeää. (Kallankari 2019.)

Muutokseen sitoutuminen edellyttää hoitajilta ymmärrystä uuden toimintamallin perusteista ja aktiivista osallistumista kehittämiseen. Muutoksen onnistuminen edellyttää koko organisaation sitoutumista yhteiseen tavoitteeseen, riippumatta siitä, koskeeko muutos kaikkia yksiköitä. Esimiehen saama tuki omalta esimieheltään ja muilta organisaatiotasoilta on ratkaisevaa. Yhtenäinen viestintä muutoksesta on avainasemassa, sillä se ehkäisee huhujen ja virhetulkintojen syntymistä. Henkilöstön odottaessa esimieheltään tukea ja uskoa muutoksen onnistumiseen, myös esimies tarvitsee vastaavasti tukea omalta esimieheltään. (Kallankari 2019.)

Kallankari (2019) toteaa muutoksen juurruttamisen olevan erityisen kriittinen vaihe. Mikäli uudet toimintamallit tai tilat eivät vakiinnu asianmukaisesti osaksi päivittäistä toimintaa, seurauksena voi olla epäyhtenäinen työskentelytapa, jossa osa henkilöstöstä noudattaa uusia ja osa vanhoja käytäntöjä. Tällainen tilanne ei ainoastaan hankaloita päivittäistä työtä, vaan voi myös tehdä toteutetusta muutoksesta hukkaan heitettyä aikaa ja resursseja, jos tavoiteltu uusi toimintatapa ei lopulta juurru osaksi organisaation toimintaa.

Loppuyhteenvetona voidaan todeta, että yhteisöllinen asuminen on moniulotteinen ja kehittyvä toimintakenttä, jonka onnistuminen edellyttää selkeitä linjauksia, ammattitaitoista henkilöstöä, aktiivista yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä sitoutumista asukaslähtöiseen toimintatapaan. Jatkuva arviointi ja kehittäminen ovat välttämättömiä, jotta yhteisöllinen asuminen voi vastata ikääntyvän väestön tarpeisiin nyt ja tulevaisuudessa.

9 Eettisyys ja luotettavuus

Tässä tutkimuksellisessa kehittämistyössä on noudatettu yleisiä tutkimuseettisiä periaatteita. Tutkimuseettiikka on kulkenut mukana koko tutkimusprosessin ajan, aina ideointivaiheesta tutkimustulosten saavuttamiseen sekä vielä lisäksi myös tiedottamiseen. (Vilkkä 2021, 28.)

Opinnäytetyö on suunniteltu, toteutettu ja dokumentoitu huolellisesti avoimen tieteen perusperiaatteita noudattaen (liite 5.). Suunnittelussa on huomioitu aikaisempi tutkimustieto. Opinnäytetyötä varten on ennen aineiston keräämistä hankittu tarvittavat luvat ja suostumukset sekä huolehdittu eettisestä ennakoarvioinnista. Lisäksi on varmistettu, ettei tieteellinen toiminta vaaranna tutkijoiden tai tutkittavien turvallisuutta tai terveyttä (TENK 2023, 13).

Vilkan (2021) mukaan laadullinen tutkimus on luotettava, kun sen tutkimuskohde ja tulkittu aineisto ovat johdonmukaisia, eikä teorianmuodostukseen ole vaikuttanut satunnaisia tai epäolennaisia seikkoja. Laadullisessa tutkimuksessa toteutus ja luotettavuus ovat erottamattomia. Viime kädessä tutkijan oma rehellisyys on luotettavuuden perusta, sillä arvioinnin kohteena ovat hänen tekonsa, ratkaisunsa ja valintansa tutkimusprosessin aikana (Vilka 2021.)

Tutkijan on jatkuvasti arvioitava tutkimuksensa luotettavuutta jokaisen tekemänsä valinnan kohdalla. Tämä arviointi kattaa koko prosessin teorianmuodostuksesta analyysitapaan, aineiston ryhmittelyyn ja luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan, tuloksiin sekä johtopäätöksiin. Tutkijan on kyettävä kuvaamaan ja perustelemaan, mistä vaihtoehdoista valinnat on tehty, mitkä ratkaisut ovat olleet ja miten lopullisiin ratkaisuihin on päädytty. Lisäksi hänen tulee arvioida näiden ratkaisujen tarkoituksenmukaisuutta ja toimivuutta asetettujen tavoitteiden näkökulmasta (Vilka 2021.)

Opinnäytetyön tutkimuksessa eettisten periaatteiden noudattaminen on ollut olennaista koko prosessin ajan ja käytetyt menetelmät ja analyysitavat täyttävät hyvin toteutetun tutkimuksen ohjenuorat. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on ollut hyvän aikaansaaminen sen kohteena oleville henkilöille, eikä tutkimuksesta ole aiheutunut haittaa heille tai muille osapuolille (Juuti & Puusa 2020.)

Lopuksi haluan mainita, että opinnäytetyön tekstin kieliasun muokkaamisessa sekä tekstin sujuvoittamisessa olen hyödyntänyt Google Gemini 2.0 Flash:a. Joten kiitokset tekoälylle sen panoksesta opinnäytetyöni tekstin selkiyttämisessä!

10 Jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyön tulokset tuovat esiin useita kiinnostavia jatkotutkimusaiheita, jotka voisivat syventää ymmärrystä yhteisöllisestä asumisesta ja sen kehittamisestä. Yhtenä keskeisenä osana alueena on asukkaiden ja heidän omaistensa näkemysten selvittäminen yhteisöllisestä asumisesta. Heidän kokemuksensa ja arvionsa palvelun laadusta, yhteisöllisyydestä ja arjen sujuvuudesta olisivat arvokasta tietoa kehittämistyön tueksi.

Tulevaisuudessa olisi tärkeää tutkia, miten palvelumuotoilu ja asiakkaiden osallistaminen voisivat parantaa sote-palveluiden asiakaslähtöisyyttä ja vaikuttavuutta. Kallankarin (2019) mukaan syvällinen asiakasymmärrys ja todellisten tarpeiden tunnistaminen ovat avainasemassa, sillä ne mahdollistavat palveluiden räätälöinnin vastaamaan paremmin todellisia tarpeita. Myös asukkaiden ja omaisten tyytyväisyyden sekä sen yhteyden vuorovaikutuksen laatuun ja hoidon tehostumiseen selvittäminen olisi merkityksellistä jatkotutkimusta.

Lähteet

- Aro, I. 2022. Yksilöllistä yhteisöllisyyttä - Joustavat asumis- ja palveluratkaisut iäkkäille - Tutussa kodissa. Loppu raportti. Kalajoen kaupunki. Viitattu 26.3.2024. https://innokyla.fi/si-tes/default/files/2022-12/Loppurapotti_TutussaKodissa.pdf
- Blomqvist, M., Rummukainen, T., Sainio, T., Simola, T. & Tyrisevä-Ryösö, M. 2022. Hoitotyön perusosaaminen. Viitattu 1.3.2025. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-63-6334-9>
- Braun, V. & Clarke, V. 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 2006; 3: 77-101.
- CGI 2025. Kotihoito Mukana. Ratkaisu sujuvan kotihoidon toiminnanohjaukseen. Viitattu 10.4.2025. <https://www.cgi.com/fi/fi/tuoteratkaisut/kotihoitomukana>
- Google Gemini 2.0 Flash 2025. Viitattu 21.4.2025. <https://gemini.google.com/>
- Eskelinen, K. 2022. Toiminnanohjausjärjestelmän käyttöönotto ja työkuultuurien muutos vanhojen ihmisten kunnallisessa kotipalvelussa. Esihenkilötyön näkökulma. Viitattu 10.4.2025. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/0945c1e4-9a14-4095-855a-faf04f6d3c25/content>
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Edita. 9. uudistettu painos. Viitattu 30 <https://laurea.finna.fi/Record/3amk.268931?sid=4990281722>
- Hoffren, J. 2023. Vapaaehtoistoiminnan merkitys hyvinvoinnille Suomessa. Viitattu 24.3.2025. https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2023/05/Vapaaehtoistyon-arvo-Suomessa_laskelma_2023_Jukka-Hoffren.pdf
- Hirsjärvi S. & Hurme H. 2022. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus.
- HyTe. 2025. Viranomaisille. Vapaaehtoistoiminnan koordinaatio. Viitattu 24.3.2025. <https://hyte.fi/vapaaehtoistoiminnan-koordinaatio/>
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpäpaperi 33/2017. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 24.3.2025. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1
- Juuti, P. & Puusa, A. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus. Viitattu 26.3.2025. <https://laurea.finna.fi/Record/3amk.284949?sid=4979019043>
- Jyrkämä J. 2016. Vanheneminen, arkitilanteet ja toimijuus. Teoksessa: Heikkinen E, Jyrkämä J & Rantanen T. (toim.) 2016. *Gerontologia*. 3.-4. painos. Helsinki. Duodecim.
- Jyrkämä, J. 2022. Vanheneminen ja arkitilanteet. Teoksessa: Rantanen, T., Kokko, K., Sipilä, S. & Viljanen, A. 2023. *Gerontologia*. Kustannus Oy Duodecim. Viitattu 28.2.2025. <https://laurea.finna.fi/Record/3amk.301972?sid=4989276764>
- Jyrkämä, J. & Nikander, P. 2022. Itsemääräämisoikeus. Teoksessa: Rantanen, T., Kokko, K., Sipilä, S. & Viljanen, A. 2023. *Gerontologia*. Kustannus Oy Duodecim. Viitattu 10.4.2025. <https://laurea.finna.fi/Record/3amk.301972?sid=4989276764>
- Kallankari S. 2019. Muutoksen johtaminen arjessa. Opas sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Tal- linna. Duodecim.
- Keusote 2024a. Palvelujen verkosto suunnitelma 2023-2030. Versio 1.3. Viitattu 1.4.2025.

https://www.keusote.fi/wp-content/uploads/2024/04/SELKO_Palvelujen_verkostosuunnitelma_1.4-Anu-SELKO-v4.pdf

Keusote 2024b. Ikääntyneiden asumispalvelujen myöntämisperusteet. Palvelujen järjestämisen lautakunta. Viitattu 3.3.2025. <https://www.keusote.fi/wp-content/uploads/2021/11/Ikaantyneiden-asumispalvelujen-myontamisperusteet-ja-soveltamishjeet.pdf>

Kokko, K. & Heimonen S. Miksi mielen hyvinvointi on merkityksellistä? Teoksessa: Rantanen, T., Kokko, K., Sipilä, S. & Viljanen, A. 2023. Gerontologia. Kustannus Oy Duodecim. Viitattu 1.3.2025. <https://laurea.finna.fi/Record/3amk.301972?sid=4989276764>

Kortelainen J, Koivula N, Koivula T, Luomala N, Siltala J, Aihinen T. ja Oosi O. 2023. Ikääntyneiden asumisen kehittämisen hyviä käytäntöjä kunnissa ja hyvinvointialueilla. Ympäristöministeriön julkaisu. Viitattu 10.3.2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165201/YM_2023_39.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Vastapaino, Tampere.

Laimio, A. & Välimäki, S. 2011. Vapaaehtoistoiminta kehittyy. Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys. Viitattu 20.3.2025. <https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2022/03/Vapaaehtoistoiminta-KEHITTY.pdf>

Laki sosiaalihuollon muuttamisesta 790/2022. Viitattu 10.12.2024. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2022/790>

Lehtonen, O-P., Saarni, S., Kinnunen, J. & Kinnunen M. 2023. Johtaminen hyvinvointialueella. Viitattu 11.1.2025. [https://bisneskirjasto-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/JABBXXETEB#/kohta:5\(\(20\)MUUTOSJOHTAMINEN\(\(\(20\)HYVINVOINTIALUEEN\(\(20\)JOHTAMISEN\(\(20\)KESKEINEN\(\(20\)TAITO:\(Muutosjohtamisen\(\(20\)teoreettinen\(\(20\)viitekehys/piste:toy](https://bisneskirjasto-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/JABBXXETEB#/kohta:5((20)MUUTOSJOHTAMINEN(((20)HYVINVOINTIALUEEN((20)JOHTAMISEN((20)KESKEINEN((20)TAITO:(Muutosjohtamisen((20)teoreettinen((20)viitekehys/piste:toy)

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.-4. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Pyykkö, M. 2025. Selvitys sosiaali- ja terveysalan järjestöjen avustustoiminnan edellytyksistä ja linjauksista. Selvityshenkilön raportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki. Viitattu 10.3.2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/10024/166020/16/STM_2025_1_rap.pdf

Rantanen, T. 2022. Mitä tarkoittavat toimintakyky ja osallistuminen. Teoksessa: Rantanen, T., Kokko, K., Sipilä, S. & Viljanen, A. 2023. Gerontologia. Kustannus Oy Duodecim. Viitattu 8.12.2025. <https://laurea.finna.fi/Record/3amk.301972?sid=4989276764>

Rissanen, A., Wikberg, E. & Komssi, A. 2024. Sosiaalihuoltalain mukainen yhteisöllinen asuminen - selvitys asumisen haasteista. Ympäristöministeriö. Viitattu 10.3.2025. <https://ym.fi/documents/1410903/40549091/YM+Shl+yhteis%C3%B6llisen+asumisen+selvitys+2024.pdf/3cb6eadb-6c91-ad17-4242-6ef256b4245b/YM+Shl+yhteis%C3%B6llisen+asumisen+selvitys+2024.pdf?t=1715156284714>

Rostila, I. 2015. Tavoitelähtöinen sosiaalityö : voimavarakeskeisen ongelmanratkaisun perusteet. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 16.4.2025. <https://laurea.finna.fi/Record/3amk.90274?sid=4999501169>

RRP2-hanke 2024. Kestävä kasvu -hanke. Keusote. Viitattu 8.8.2024. <https://www.keusote.fi/keusote/kehittamishankkeet/kestava-kasvu-hanke-rrp2/>

Ruusuvita K, Nummela L. ja Hiekkänen M. 2023. Yhteisöllinen asuminen Päijät-Soten JOPA-hanke. Loppuraportti. JOPA-hanketiimi. Viitattu 10.9.2024. <https://innokyla.fi/sites/default/files/2023-01/P%C3%A4ij%C3%A4t-Soten%20Jopa-hankkeen%20loppuraportti.pdf>

Ruusuvirta K, Nummela L. ja Hiekkänen M. 2021-2022. Yhteisöllinen asuminen Päijät-Soten JOPA-malli. JOPA-hanketiimi. Viitattu 2.2.2024. <https://innokyla.fi/sites/default/files/2022-12/P%C3%A4ij%C3%A4t-Soten%20JOPA-malli%20yhteis%C3%B6llinen%20asuminen%20final.pdf>

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2015. Haastattelun analyysi. Vastapaino Oy.
Räsänen R. & Valvanne J. 2017. Vanhustyö tarvitsee uudenlaista johtamista - tavoitteeksi asiakkaan hyvä elämänlaatu. Teoksessa: Kulmala J. (toim.) 2017. Parempi vanhustyö. Menetelmiä johtamiseen ja kehittämiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Räsänen R. & Valvanne J. 2017. Vanhustyö tarvitsee uudenlaista johtamista - tavoitteeksi asiakkaan hyvä elämänlaatu. Teoksessa: Kulmala J. (toim.) 2017. Parempi vanhustyö. Menetelmiä johtamiseen ja kehittämiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salin, S. 2022. Gerontologisen hoitotyön osaaminen ja kompetenssit. Teoksessa: Rantanen, T., Kokko, K., Sipilä, S. & Viljanen, A. 2023. Gerontologia. Kustannus Oy Duodecim. Viitattu 19.2.2025. <https://laurea.finna.fi/Record/3amk.301972?sid=4989276764>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 19.2.2025. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2014/1301>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2022. Sosiaalihuoltolain kotiin annettavia palveluja ja asumispalveluja koskevien säännösten uudistaminen sekä vanhuspalvelulain, asiakasmaksulain ja yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain muutokset. Kuntainfo. Helsinki. Viitattu 31.1.2025. https://stm.fi/documents/1271139/107190314/Kuntainfo_SHL+kotiin+annettavat+palvelut+ja+asumispalvelut+sek%C3%A4+vanhuspalvelulaki.pdf/d5eed16f-6691-3d92-a3f7-0a9954690184/Kuntainfo_SHL+kotiin+annettavat+palvelut+ja+asumispalvelut+sek%C3%A4+vanhuspalvelulaki.pdf?t=1671545939337

Sosiaali- ja terveysministeriö 2024 a. Laatusuositus aktiivisen ja toimintakykyisen ikääntymisen ja kestävien palvelujen turvaamiseksi 2024-2027. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:4. Sosiaali- ja terveysministeriö, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy Suomen Kuntaliitto. Viitattu 18.1.2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165460/STM_2024_4_J.pdf?sequence=1

Sosiaali- ja terveysministeriö 2024 b. Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:13. Helsinki. Viitattu 12.4.2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/10024/165650/1/STM_2024_13.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2024 c. Sosiaali- ja terveydenhuollon integraation edellyttämä osaaminen Jaoston raportti. Viitattu 8.3.2025. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165386/STM_2024_2_rap.pdf?sequence=1

TENK. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Viitattu 31.1.2025. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioin-nin_ohje_2020.pdf

Teräs, M. & Toiviainen, H. 2014. Kehittävä teema-analyysi kasvatustieteen tutkimusmenetelmänä. Artikkelinä.

THL 2024a. Ikääntyminen. Palvelutarpeiden arviointi RAI-järjestelmällä. Tietoa RAI-järjestelmästä. Viitattu 17.1.2025. <https://thl.fi/aiheet/ikaantymisen/palvelutarpeiden-arviointi-rai-jarjestelmalla/tietoa-rai-jarjestelmasta>

THL 2024b. Ikääntyminen. Palvelutarpeiden arviointi RAI-järjestelmällä. Tietoa RAI-järjestelmästä. RAI-järjestelmän mittareita. Viitattu 17.1.2025. <https://thl.fi/aiheet/ikaantymisen/palvelutarpeiden-arviointi-rai-jarjestelmalla/tietoa-rai-jarjestelmasta/rai-jarjestelman-mittareita>

THL 2024 c. Ikääntyminen. Palvelutarpeiden arviointi RAI-järjestelmällä. RAI-arviointi asiakastyössä. Viitattu 7.1.2025. <https://thl.fi/aiheet/ikaantyminen/palvelutarpeiden-arviointi-rai-jarjestelmalla/rai-arviointi-asiakastyossa>

Tiikkainen, P. 2016. Sosiaalinen toimintakyky. Teoksessa: Heikkinen E, Jyrkämä J & Rantanen T. (toim.) 2016. Gerontologia. 3.-4. painos. Helsinki. Duodecim.

Tuomi J. & Sarajarvi A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuori, K. & Kotkas, T. 2023. Sosiaalioikeus. 6. uudistettu painos. Alma Talent. Viitattu 19.1.2025. [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/DABBXXBTAB-GEE#/kohta:Sosiaalioikeus\(20\)/piste:t5v7](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/DABBXXBTAB-GEE#/kohta:Sosiaalioikeus(20)/piste:t5v7)

Vihiniemi, P. 2022. Mitä on vapaaehtoistoiminta? Kansalaisareena. Viitattu 20.3.2025. <https://kansalaisareena.fi/aloittavan-vapaaehtoistoiminnan-koordinaattorin-opas/mita-on-vapaaehtoistoiminta/>

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. PS-kustannus 2021. 5. päivitetty painos. Viitattu 18.12.2024. <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523701731>

Julkaisemattomat lähteet

Laitila-Phande, T. 2024. Ikääntyneiden yhteisöllisen asumisen palvelukuvaus. Keusote. Palvelujen järjestämisen lautakunta 24.10.2024

Kuviot

Kuvio 1: Toimijuuden modaaliset ulottuvuudet (Jyrkämä 2023).	8
Kuvio 2: Lehtonen (2023) kuvaamat kuusi syytä sote-organisaatioiden muutosten epäonnistumiseen Kotterin mallin valossa.	17
Kuvio 3: Braun & Clarke (2006, 87) temaattisen analyysin vaiheet.	26
Kuvio 4: Esimerkki alkuperäisten ilmaisujen pelkistämisestä teemoiksi	26
Kuvio 5: Esimerkki, miten aineistoa on pilkottu pienempiin osiin, jonka jälkeen koodit jaoteltiin vielä kolmen tutkimuskysymyksen alle. Jaottelun jälkeen jokaisesta on poimittu kolme olennaista asiaa, vastaamaan tutkimuskysymykseen.	27
Kuvio 6: Aineistoanalyysin pää ja alateemat.	28
Kuvio 7: Kuvassa tiivistettynä esteet yhteisölliselle asumispalvelulle.	29
Kuvio 8: Yhteisöllisen asumisen asiakkaan tunnusmerkit kuvattuna.	32
Kuvio 9: Kotihoidon sovelluksen edut ja mahdollisuudet (CGI 2025).	38

Liitteet

Liite 1: Kutsu tutkimushaastatteluun (sähköposti).....	49
Liite 2: Haastattelukysymykset	50
Liite 3: Saatekirje	51
Liite 5: Tietosuojailmoitus	56

Liite 1: Kutsu tutkimushaastatteluun (sähköposti)

Opinnäytetyön tekijä:

Sari Vahlroos-Rosenberg

YAMK- opiskelija,

Voimavaraistavien työtapojen kehittäminen ja johtaminen sosiaali- ja terveysalalla

Laurea ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyön aihe: Yhteisöllisen asumiskokonaisuuden juurruttaminen Keski-Uudenmaan Hyvinvointialueelle

Hei,

Kutsun sinut osallistumaan tutkimushaastatteluun, liittyen opinnäytetyöhöni Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella olevaan yhteisöllisen asumispalvelukokonaisuuden juurruttamiseen liittyen. Haastattelun ajankohdaksi ehdottaisin xx.xx.2025. Haastattelu tehdään Team-etäyhteyttä hyödyntäen.

Vastaamalla myöntävästi haastattelukutsuun, hyväksyt alla olevan lausekkeen:

Osallistun vapaaehtoisesti ja omasta tahdostani haastatteluun, jossa kerätään tutkimusainestoa opinnäytetyöhön. Olen saanut riittävästi tietoa suostumukseni pohjaksi sekä opinnäytetyön tekijän yhteystiedot lisäkysymysten esittämiseen tai osallistumisen peruuttamiseksi. Suostun, että haastattelu nauhoitetaan. Haastattelu tapahtuu työajalla ja kestää 1-2 tuntia. Osallistuessani haastatteluun, voin missä tahansa vaiheessa luopua osallistumisestani ja kieltää minulta kerätyn aineiston käytön. Luovuttamani tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja siten, että anonymiteettini säilyy koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Ystävällisin terveisin

Sari Vahlroos-Rosenberg

Laurea YAMK-opiskelija

Liite 2: Haastattelukysymykset

Avainsanojen määrittely: yhteisöllinen asuminen, sosiaalinen toiminta

VAIHEET:

Kuinka kauan yhteisöllistä asumista on ollut yksikössänne?

Millaisille asiakkaille (toimintakyky) yhteisöllinen asuminen mielestäsi soveltuu?

Onko yksikössänne ns. hybridimallia, eli yhteisöllistä ja ympärivuorokautista asumista sekaisin?

Kuinka pitkään asukas keskimäärin pystyy asumaan yhteisöllisen asumisen yksikössänne?

TYÖN ORGANISOITUMINEN:

Hoito- ja palvelusuunnitelman teko

Ketkä osallistuvat hoito- ja palvelusuunnitelman tekoon?

Milloin hoito ja palvelusuunnitelma tehdään ensimmäisen kerran?

Kuinka usein hoito- ja palvelusuunnitelmaa päivitetään?

Onko vähimmäispalveluita, joita asukkaan tulee ottaa?

Millainen on omaisten rooli hoito ja palvelusuunnitelman teossa?

Onko olemassa sellaisia tilanteita, jossa todetaan, ettei yhteisöllisellä asumisella enää pystytä vastaamaan asukkaan tarpeisiin?

Millaisista ammattilaisista henkilökuntanne koostuu?

Miten kuvailisit yhteisöllisen asumisen arkea?

Millaista sosiaalista toimintaa yksikössänne on ja kuinka usein?

Miten yöhoito on järjestetty talossanne?

Millaisia asioita asukkaat tekevät itse tai hoitajien ohjauksella (pyykki, asiointi talon ulkopuolella, ohjattu toiminta...)

JATKOKEHITTÄMINEN:

Miten kuvailisit teille sijoittuneiden asukkaiden soveltumista yhteisölliseen asumiseen?

Miten yksikössänne toimintaan tilanteissa, jossa asiakkaan tilanne on muuttunut sellaiseksi, ettei yksikkö enää pysty vastaamaan asiakkaan tarpeeseen?

Onko kyseinen prosessi mielestäsi toimiva?

Onko sinulla ajatuksia, miten prosessia voisi kehittää?

Mitä ajattelet yhteisöllistä asumista tarjoavien yksikköjen määrästä Keusoten alueella?

Jos sinulla olisi kaikki valta tehdä päätöksiä niin kuin itse haluaisit, niin millaista olisi sinun näköinen yhteisöllinen asuminen?

Liite 3: Saatekirje

Hyvä vastaaja,

Olen Sari Vahlroos-Rosenberg, Laurean YAMK-opiskelija, ja teen opinnäytetyötäni aiheesta "Yhteisöllisen asumiskokonaisuuden juurruttaminen Keski-Uudenmaan Hyvinvointialueelle".

Tämän kyselyn avulla kerään tietoa yhteisöllisen asumispalvelun nykyisistä käytänteistä Hyvinvointialueellamme. Kyselyssä kartoitamme muun muassa jo toimivia hyviä käytänteitä, mahdollisia haasteita ja kehittämiskohteita. Tavoitteenani on saada kattava kuva siitä, millaisia vaiheita yhteisöllisen asumisen juurruttaminen käytännössä pitää sisällään.

Sinun vastauksesi on erittäin arvokas! Kokemuksesi ja näkemyksesi auttavat minua ymmärtämään, miten voimme yhdessä kehittää yhteisöllisen asumisen palveluita vastaamaan asukkaiden tarpeita mahdollisimman hyvin.

Vastaaminen kestää noin 10-15 minuuttia ja on täysin vapaaehtoista. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä yksittäisiä vastaajia voida tunnistaa.

Kyselyn tuloksia tullaan käyttämään opinnäytetyössäni, jonka tavoitteena on koota yhteen yhteisöllisen asumisen hyviä käytänteitä ja luoda pohjaa palveluiden jatkokehittämiselle.

Kiitos jo etukäteen arvokkaasta panoksestasi!

Ystävällisin terveisin,

Sari Vahlroos-Rosenberg

[Sähköpostiosoitteesi]

[Puhelinnumerosi]

Liite 4: Kyselyn runko

3

Osa 1

Kerro omin sanoin, mitä ajattelet:

1. Mitä mielestäsi on "yhteisöllinen asuminen" *

Kirjoita vastaus

2. Mitä mielestäsi on "sosiaalinen toiminta"? *

Kirjoita vastaus

3. Valitse väittämään parhaiten soveltuva vaihtoehto *

	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä
Yhteisöllinen asuminen tukee asukkaan voimavaroja	☐	☐	☐	☐
Yhteisöllisellä asumisella pystytään vastaamaan asukkaan tarpeisiin	☐	☐	☐	☐
Yksiköimme sijoitetut asukkaat ovat asukaprofiililtaan meille sopivia.	☐	☐	☐	☐
Yhteisöllinen asuminen pystytään tukemaan asukkaan sosiaalista toimintakykyä	☐	☐	☐	☐
Yksiköimme tilat soveltuvat yhteisölliseen asumiseen	☐	☐	☐	☐
Asukkaan itsemääräämisoikeus toteutuu yksikössämme	☐	☐	☐	☐
Pystyn noudattamaan hoito- ja palvelusuunnitelman loppuun saattamiseen tarvittavia toimenpiteitä	☐	☐	☐	☐

Kenelle yhteisöllinen asuminen soveltuu mielestäsi?

4. Yhteisöllinen asuminen soveltuu henkilöille, joilla on: *

- Vainkeuyttä
- Tunnettomuutta
- Pelkoja
- Ahdistuneisuutta
- Muistivaikeus
- Mielenrauhan häiriöitä
- Päihderiippuvuus
- Läheisverkoston puuttuminen
- Pitkät välimatkat kotista palveluihin
- Oman kodin alkeelliset tai esteelliset ongelmat
- Perheväkivalta / väkivaltainen
- Taloudelliset ongelmat

Osa 4

Yhteisöllinen asuminen

5. Asiakkaan palvelutarpeen muuttuessa: *

Yhteisöllisen asumisen yksiköimme pystyy vastaamaan asiakkaan muuttuneeseen palvelutarpeeseen

Kyllä

Ei

6. Yksikössämme on mahdollista:

- Ympäri vuorokautinen hoiva
- Äkkivaikeiden sairastumisen aiheuttama yöhoido
- Saattohoido
- Muu

Osa 5

Yhteisöllinen asuminen

7. Yhteisöllisissä asumisissa asukkailla tulee olla vapaus liikkua yksikön ulkopuolella oman halunsa mukaan. *

- Asukkaan tulee saada itse määrittää missä liikkuu.
- Ei. Asukkaan turvallisuuden vuoksi oven tulee olla lukossa.
- Asukkaan toimintakyky ratkaisee voiko hän liikkua oman halunsa mukaan.

Osa 6

Yhteisöllinen asuminen

8. Miten ympärivuorokautinen ja yhteisöllinen asumispalvelu mielestäsi eroavat toisistaan? *

Kirjoita vastaus

9. Millainen yhteisöllisen asumisen asukkaan tulisi olla toimintakyvystään yksikköön muuttaessa?

Kirjoita vastaus

Osa 7

Sosiaalinen toiminta

10. Miten asukkaiden sosiaalista vuorovaikutusta tuetaan? *

Onko esimerkiksi yhteisiä ruokailuja, oleskelutiloja tai muita toimintoja, joka edistää yhteisöllisyyttä?

Kirjoita vastaus

11. Miten yhteisöllisyys toteutuu yksikön arjessa? *

Milaisia aktiviteetteja ja tapahtumia järjestetään ja miten asukkaat osallistuvat niihin?

Kirjoita vastaus

12. Miten yksinäisyyttä pyritään ehkäisemään? *

Kirjoita vastaus

Osa 8

Yhteisöllinen asuminen kehittäminen

Kysymys 13 on vapaaehtoinen ja tarkoitettu heille, jotka ovat työskennelleet hoivatalolla esim. omassa yksikössä muissa tehokkaiden yhteisöllistä asumista.

13. Onko yhteisöllinen asumiskokonaisuuden tulo on vaikuttanut työhösi?
Onko työsi muuttunut tai liittynyt muutokseen haasteita?

Kirjoita vastaus

14. Onko sinulla ideoita tai ehdotuksia yhteisöllisen asumisen kehittämiseksi? *

Kirjoita vastaus

15. Onko yksikössäne olemassa jotain hyviä käytäntöjä tai malleja, joita voitaisiin hyödyntää myös tulevaisuudessa? *

Kirjoita vastaus

Osa 9

Haluaisin tietää sinusta:

16. Kertoisitko: ammattinimikkeesi, kokemuksesi yhteisöllisestä asumisesta (vv, kk)? *

Kirjoita vastaus

Osa 10

Palautelomake

17. Kysymykset olivat helposti ymmärrettäviä: *

☆☆☆☆☆

18. Vastaaminen oli nopeaa ja helppoa: *

☆☆☆☆☆

19. Tässä voit antaa kirjallista palautetta kyselyyn liittyen:

Kirjoita vastaus

Liite 5: Tietosuojailmoitus

TIETOSUOJAILMOITUS
EU:n yleinen tietosuoja-asetus (EU679/2016)

10.9.2024

LAUREAN OPINNÄYTETYÖSSÄ KERÄTTÄVIEN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY

Tässä ilmoituksessa kuvataan, miten henkilötietoja käsitellään Laurean opinnäytetyössä
Yhteisöllisen asumiskokonaisuuden juurruttaminen Keski-Uudenmaan Hyvinvointialueelle

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Sari Vahlroos-Rosenberg

Yhteyshenkilö henkilötietojen käsittelyä koskevissa asioissa:

Sari Vahlroos-Rosenberg

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus:

Opinnäytetyötä varten rekisterinpitäjällä ainoastaan oikeus käsitellä tietoja.

Henkilötietojen osalta ei toteuteta automaattista päätöksentekoa tai profilointia.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste:

Henkilötietoja käsitellään seuraavalla EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella

- Tutkittavan suostumus

Tutkittavalla on koska tahansa oikeus peruuttaa antamansa suostumus ja hänen tulee olla yhteydessä rekisterinpitäjään asiassa.

Tutkimuksessa kerättävät henkilötiedot:

Suorat henkilötiedot: Osallistujilta kerätään suostumus ja haastattelut järjestetään etäyhteydellä, jonka yhteydessä heidän sähköpostiosoitteensa ja nimensä jäävät tutkijalle tietoon.

Epäsuorat henkilötiedot: ammatti

Henkilötiedoista muodostuu henkilörekisteri, jonka hallinta kuvattu [aineistohallintasuunnitelmassa](#).

Kerättävien henkilötietojen tietolähteet:

Tiedot kerätään tutkittavilta itseltään.

Henkilötietojen luovutukset:

Henkilötietoja ei luovuteta.

Tietojen siirtäminen EU- tai ETA-maiden ulkopuolelle:

Henkilötietoja ei siirretä EU- tai ETA-maiden ulkopuolelle.

Henkilötietojen käsittely opinnäytetyön aikana ja sen jälkeen:

Opinnäytetyön teon aikana: syksyllä 2024-keväällä 2025.

Opinnäytetyön jälkeen:

- Tutkimusrekisteri hävitetään opinnäytetyön julkaisun jälkeen kesällä 2025.

Henkilötietojen suojauksen periaatteet:

Rekisterin hallinnassa noudatetaan rekisterinpitäjän tietoturva- ja tietosuojaohteita.

Manuaalinen aineisto säilytetään lukituissa tilassa ja sinne on pääsy vain asianosaisilla.

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot suojataan

- Käyttäjätunnuksin
- Salasanoin

Tunnistetietojen käsittely

- Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa

Rekisteröidyn oikeudet:

Rekisteröidyn oikeudet määräytyvät EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen artiklojen 15–22 mukaan seuraavasti:

- Suostumuksen peruminen ja suostumukseen perustuvien tietojen poistaminen
- Tietojen tarkastusoikeus ja niiden korjaaminen
- Tietojen käsittelyn rajoittaminen
- Suostumukseen perustuvien tietojen siirtäminen järjestelmästä toiseen
- Henkilötietojen käsittelyn vastustaminen

Mikäli oikeudet estävät tutkimustarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti, saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa näistä oikeuksista poiketa tietosuoja-asetuksessa ja tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa on tietosuojavastaava.

Laurea-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaavana toimii Marjo Valjakka, marjo.valjakka@laurea.fi

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsot, että henkilötietojesi käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.